

Uluslararası Hukukta Gayri Askeri Statü ve Doğu Ege Adaları'nın Askerileştirilmesi Sorunu

Demilitarized Status in International Law and the Militarization Problem of the Eastern Aegean Islands

Cüneyt Yüksel * , Nesrin Singil **

Öz

Günümüzdeki Doğu Ege Adaları sorununun kökleri, Yunanistan'ın bağımsızlığını kazandığı 19. yüzyılın ortalarına kadar uzanmaktadır. Adalar, coğrafi olarak Türkiye kıyılarına çok yakın bir konumda bulunmaktadır. Bu sebeple Adaların, pek çok uluslararası sözleşmeye konu olduğu görülmektedir. Bunlar; 1914 tarihli Altı Büyük Devlet Kararı'nın dayanağını teşkil eden 1913 tarihli Londra Andlaşması ile 1913 tarihli Atina Andlaşması, 1923 tarihli Lozan Barış Andlaşması, 1923 tarihli Lozan Boğazlar Sözleşmesi, 1936 tarihli Montreux Boğazlar Sözleşmesi ve 1947 tarihli Paris Barış Andlaşması'dır. Yunanistan, Doğu Ege Adaları'nın belirtilen sözleşmeler ile düzenlenmiş olan gayri askeri statüsünün kalktığını ileri sürmektedir. Bu doğrultuda, Adaların gayri askeri statüsünün ihlaline yönelik faaliyet ve eylemlerde bulunmaktadır. Günümüzde, ihlallerin artmaya başladığı gözlemlenmektedir. Bu sebeple, Yunanistan'ın iddialarının güncel meseleler bağlamında değerlendirilmesi gerekmektedir. Ayrıca, Türkiye'nin bu ihallere karşılık olarak atacağı adımların ele alınması önem arz etmektedir. Çalışma, uluslararası hukuk çerçevesinde Doğu Ege Adaları ve gayri askeri statü kavramı, gayri askeri statüdeki Doğu Ege Adaları'na ilişkin Yunan tezlerinin değerlendirilmesi ve güncel meseleler ışığında Doğu Ege Adaları'nın gayri askeri statüsünün değerlendirilmesi ve uluslararası hukuk çerçevesinde Türkiye'nin seçenekleri olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde; Ege Adaları üzerindeki egemenliğe ilişkin tarihsel süreç ve Ege Adaları incelenmektedir. Ardından, gayri askeri statü kavramı ve Doğu Ege Adaları'nın gayri askeri statüsüne ilişkin uluslararası düzenlemeler ele alınmaktadır. İkinci bölümde ise, Yunanistan'ın andlaşmaların yapıldığı şartlarda esaslı değişiklik meydana geldiği iddiası, sonraki tarihli andlaşmanın önceki tarihli andlaşmanın yerini aldığı iddiası, meşru müdafaa hakkının bulunduğu iddiası ve Türkiye'nin 1947 tarihli Paris Barış Andlaşması'na dayanamayacağı iddiası irdelenmektedir. Son bölümde ise, Doğu Ege Adaları'nın gayri askeri statüsüne ilişkin yaşanan güncel meseleler uluslararası hukuk bağlamında değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler

Uluslararası Hukuk, Askerileştirme, Doğu Ege Adaları, Gayri Askeri Statü, *rebus sic stantibus*, *res inter alios acta*, Meşru Müdafaa Hakkı

Abstract

The roots of the current Eastern Aegean Islands problem go back to the middle of the 19th century when Greece gained its independence. The islands are geographically located in close proximity to the Turkish coast. Therefore, the Islands have been subject to many international conventions, including the 1913 London Treaty and the 1913 Athens Treaty

* Sorumlu Yazar: Cüneyt Yüksel (Prof. Dr.), İstanbul Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye. E-posta: cuneyt.yuksel@istanbul.edu.tr ORCID: 0000-0001-8580-6967

** Nesrin Singil (Arş. Gör.), İstanbul Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Hukuk Ana Bilim Dalı, İstanbul, Türkiye. E-posta: nesrinsingil@istanbul.edu.tr ORCID: 0000-0003-1983-178X

Atf: Yüksel C, Singil N. "Uluslararası Hukukta Gayri Askeri Statü ve Doğu Ege Adaları'nın Askerileştirilmesi Sorunu" (2023) 43(2) PPII 447. <https://doi.org/10.26650/ppil.2023.43.2.1204391>

based on the Joint Decision of the Six Major Powers of 1914, the 1923 Lausanne Peace Treaty, the 1923 Convention Relating to the Regime of the Straits, the 1936 Montreux Convention Regarding the Regime of the Straits, and the 1947 Paris Peace Treaty. Greece claims the Eastern Aegean Islands' demilitarized status that these conventions regulate was abolished. As such, Greece engages in activities and actions aimed at violating the demilitarized status of the Eastern Aegean Islands, with these violations observed to have begun increasing. For this reason, Greece's claims should be evaluated in the context of current issues, and considering the steps Türkiye will take in response to these violations is also essential. This study is organized into three parts: an examination of the Eastern Aegean Islands and the concept of demilitarized status within the framework of international law, the evaluation of the Greek theses regarding the Eastern Aegean Islands, and the evaluation of the concept of demilitarized status of the Eastern Aegean Islands in light of current issues and Türkiye's options within the framework of international law. The first section examines the Aegean Islands and the history of their sovereignty and then discusses the concept of demilitarized status and the international regulations regarding it in regard to the Eastern Aegean Islands. The second section addresses the Greek theses on a fundamental change of circumstances having occurred regarding the treaties, how the later treaties replace previous treaties, invoking the right to self-defense, and Türkiye's inability to rely on the 1947 Paris Peace Treaty. The last section evaluates current issues regarding the demilitarized status of the Eastern Aegean Islands in the context of international law.

Keywords

International Law, Militarization, Eastern Aegean Islands, Demilitarized Status, *rebus sic stantibus*, *res inter alios acta*, Self-Defense

Extended Summary

Throughout history, the Aegean Islands have been under the sovereignty of different empires and dynasties. The roots of the current Eastern Aegean Islands problem go back to the middle of the 19th century when Greece gained its independence. The Eastern Aegean Islands include the Boğazönü Islands (at the entrance to the Dardanelles), the Northeastern Aegean Islands, and the Dodecanese Islands. These islands are geographically located in close proximity to the Turkish coast, which has raised concerns about Türkiye's security. For this reason, the islands have been subject to international conventions. Among these, the 1913 London Treaty and the 1913 Athens Treaty, in which the authority to decide ownership of the islands was left to the Major Powers, are very crucial. With the Joint Decision of the Six Major Powers of 1914, the islands under the occupation of Greece were subordinated to the sovereignty of Greece. According to this joint decision, the islands were ceded to Greece on the condition that they were to remain under demilitarized status.

The 1923 Lausanne Peace Treaty confirmed the Joint Decision of the Six Major Powers of 1914 and includes detailed regulations regarding the demilitarized status of the islands. The 1923 Convention Relating to the Regime of the Straits (the 1923 Lausanne Straits Convention) regulated the demilitarized status of the Boğazönü Islands, which are subject to Turkish and Greek sovereignty. The 1936 Montreux Convention Regarding the Regime of the Straits (the 1936 Montreux Convention) abolished this status for the region of the Turkish Straits while maintaining the demilitarized status of the Boğazönü Islands, which are subject to Greek sovereignty. Finally, the 1947 Paris Peace Treaty transferred the sovereignty of the Dodecanese Islands and Kastellorizo Island, which had been under the sovereignty of Italy, to

Greece under the provision that these islands remain under demilitarized status. Türkiye should be noted to have not been a party to the 1947 Paris Peace Treaty.

Greece claims the regulations of these conventions to have abolished the demilitarized status of the Eastern Aegean Islands. In this regard, the first claim of Greece is that fundamental changes have occurred to the circumstances of the treaties. According to this claim, the 1923 Lausanne Peace Treaty and the 1947 Paris Peace Treaty cover different circumstances. The second is the claim that the 1947 Paris Peace Treaty replaced the 1923 Lausanne Peace Treaty. Accordingly, the 1936 Montreux Convention also replaced the 1923 Lausanne Straits Convention. Third, Greece claims that Türkiye cannot uphold the 1947 Paris Peace Treaty as Türkiye had not been a party to this treaty. The last claim sees Greece's right of self-defense coming to the fore, as according to Greece, Türkiye has made so-called threats against Greece.

However, one should note that no fundamental changes have occurred regarding the circumstances on which both Treaties were made. For this reason, neither of these Treaties can be terminated. In terms of the second claim, the Montreux Convention only regulates the abolition of the demilitarized status for the region of the Turkish Straits (i.e., the Dardanelles, the Bosphorus and the Sea of Marmara). Moreover, the provisions in the 1923 Lausanne Straits Convention are not in conflict with provisions in the 1936 Montreux Convention that are in force today. Thirdly, the fact that Türkiye was not a party to the 1947 Paris Peace Treaty does not mean Türkiye cannot abide by this treaty. The 1947 Paris Peace Treaty established an objective status. Finally, the claim of a threat is insufficient for invoking the right to self-defense. In order for a country to invoke the right to self-defense, Article 51 of the Charter of the United Nations (1945) clearly states the requirement of the presence of an armed attack for invoking self-defense. Therefore, Greece's claim goes against international law. In this context, Greece's claims regarding the abolishment of the demilitarized status of the Eastern Aegean Islands constitute a violation of the relevant international conventions and rules of international law.

Within the framework of these erroneous claims, Greece has engaged in activities and actions aimed at violating the demilitarized status of these islands, and these activities and actions in violation of the islands' demilitarized status have currently begun increasing. For this reason, Greece's arguments regarding the abolishment of the demilitarized status of these islands should be evaluated in the context of current issues. Considering which steps Türkiye will take in response to these violations is also essential.

This study consists of three sections. The first section discusses and examines the Aegean Islands and the history of sovereignty over them. Afterward, the study discusses the concept of demilitarized status and international regulations regarding

the demilitarized status of the Eastern Aegean Islands. The second section discusses Greece's claims regarding fundamental changes to the circumstances of the treaties (*rebus sic stantibus*), how the later treaty replaces the previous treaty, invoking the right to self-defense, and Türkiye's inability to uphold the 1947 Paris Peace Treaty (*res inter alios acta*). The last part evaluates the demilitarized status of the Eastern Aegean Islands in light of current issues, with the study lastly putting Türkiye's options forward in the context of international law.

Uluslararası Hukukta Gayri Askeri Statü ve Doğu Ege Adaları'nın Askerileştirilmesi¹ Sorunu

Giriş

Adalar Denizi olarak da bilinen Ege Denizi'nde, Türkiye ve Yunanistan arasında çok eski tarihlerden günümüze değin çeşitli sorunların yaşandığı bilinmektedir. Bu bağlamda, özellikle deniz yetki alanları meselesinde bir çözüme varılamadığı görülmektedir. Benzer bir durum, Türkiye'nin güvenliği bakımından hayati bir öneme sahip olan gayri askeri statüdeki Doğu Ege Adaları'nın statüsünün sürdürülmesi noktasında da karşımıza çıkmaktadır. Yunanistan'ın, Adaların gayri askeri statüsünü ihlal eden ve dolayısıyla, bölgesel istikrar ve barışın bozulmasına yol açacak nitelikte olan girişimleri sıkça gündeme gelmektedir. Bu doğrultuda, son zamanlarda Doğu Ege Adaları'nın gayri askeri statüsüne dair gerçekleştirilen ihlaller, iki devlet arasındaki ilişkilerin gerilmesine de yol açmaktadır. İlgili uluslararası andlaşmalar ile kurulan Adaların gayri askeri statüsünün ihlaline yönelik gerçekleştirilen bu eylemlerin, uluslararası hukuk bağlamında kabul edilebilmesi elbette ki mümkün değildir.

Doğu Ege Adaları'nın gayri askeri statüsünün dayanağını; 1914 tarihli Altı Büyük Devlet Kararı'na temel teşkil eden 1913 tarihli Londra Andlaşması ve 1913 tarihli Atina Andlaşması ile 1923 tarihli Lozan Barış Andlaşması, 1923 tarihli Lozan Boğazlar Sözleşmesi, 1936 tarihli Montreux Boğazlar Sözleşmesi ve 1947 tarihli Paris Barış Andlaşması'nın ilgili hükümleri oluşturmaktadır. Bu uluslararası sözleşmeler günümüzde geçerliliğini sürdürmesine rağmen; özellikle 1950'li yıllardan itibaren, Yunanistan'ın ilgili hükümlerin ihlaline yönelik bir tutum içerisinde olduğu gözlemlenmektedir. Ayrıca, Ege Adaları'nın coğrafi konumu dikkate alındığında Yunanistan'ın bu tutumunun, Türkiye'nin güvenliğine yönelik bir tehdit oluşturduğu da göz önünde bulundurulması gereken bir gerçektir.

Yukarıda belirtilenler ışığında, son zamanlarda gayri askeri statünün ihlal edilmesine yönelik Yunanistan tarafından gerçekleştirilen eylemlerin, uluslararası hukuk çerçevesinde değerlendirilmesi önem arz etmektedir. Çalışma bağlamında, Yunan tezlerinin irdelenerek buna karşı Türk tezlerinin detaylı bir şekilde ele alınması amaçlanmaktadır. Bu çerçevede, günümüzde yürürlükte bulunan ilgili uluslararası andlaşmaların ihlalinin de ne gibi sonuçlarının olacağına tartışılması gerekmektedir.

Çalışmanın ilk bölümünde, uluslararası hukuk çerçevesinde Doğu Ege Adaları ve gayri askeri statü kavramı ele alınmaktadır. Bu doğrultuda; özellikle Adaların Osmanlı Devleti'nin egemenliğinden çıkmaya başladığı 19. yüzyılın başlarından itibaren Ege Adaları üzerindeki egemenliğe ilişkin tarihsel süreçten bahsedildikten sonra; Ege Adaları detaylandırılmaktadır. Ardından, gayri askeri statü kavramı ortaya

1 Askerileştirme (*militarization*) kavramı; silahlandırma ve askerleştirme kavramlarını kapsamına almaktadır.

koyulmaktadır. Daha sonra, Doğu Ege Adaları'nın gayri askeri statüsüne ilişkin uluslararası düzenlemeler irdelenmektedir.

İkinci bölümde ise, gayri askeri statüdeki Doğu Ege Adaları'na ilişkin Yunan tezleri değerlendirilmektedir. Yunanistan'ın ihlale yönelik hamlelerini gerçekleştirirken esasında; iki temel teze dayandığı görülmektedir. Bunlar; (i) çeşitli nedenlerden dolayı Doğu Ege Adaları'nın gayri askeri statüsünün sona erdiği ve (ii) meşru müdafaa hakkının doğduğu iddialarıdır. Adaların gayri askeri statüsünün sona erdiği iddiası ise üç başlık altında toplanmaktadır. Bu bağlamda Yunanistan'ın, (a) sonraki tarihli andlaşmanın önceki tarihli andlaşmanın yerini aldığı ve (b) Türkiye'nin 1947 tarihli Paris Barış Andlaşması'na taraf olmadığı ve (c) andlaşmaların rızası olmadan üçüncü bir devlet bakımından ne hak ne de bir yükümlülük doğurmayacağı kuralı gereği (*res inter alios acta*) Türkiye'nin bu Andlaşma'ya dayanamayacağı iddiaları tartışılmaktadır.

Son bölümde ise, Doğu Ege Adaları'nın gayri askeri statüsüne ilişkin yaşanan güncel ihlaller, uluslararası hukuk bağlamında değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda, Yunanistan'ın Ege Denizi'ndeki gayri askeri statüdeki Adaları askerileştirmesi girişimlerine karşılık, uluslararası hukuk çerçevesinde Türkiye'nin atabileceği adımlar ele alınmaktadır.

I. Uluslararası Hukuk Çerçevesinde Doğu Ege Adaları ve Gayri Askeri Statü Kavramı

A. Ege Adaları Üzerindeki Egemenliğe İlişkin Tarihsel Süreç

Ege Adaları'na ilişkin sorunun kökleri; İngiltere, Fransa, Rusya arasında yapılan, Yunanistan'ın Osmanlı Devleti'nden ayrılarak bağımsız bir devlet olarak tanındığı ilk uluslararası düzenleme olan 3 Şubat 1830 tarihli Londra Protokolü'ne² kadar uzanmaktadır. Bu Protokol'ün 2. maddesinin 3. paragrafında³ yer alan düzenleme ile bu tarihe kadar, Ege Denizi'nde bulunan ve tamamı Osmanlı Devleti'ne ait olan Eğriboz Adası, Kuzey Sporad Adaları ve düzenlemede belirtilen enlemler ve boylamda yer alan Kiklad Adaları, Yunanistan'ın egemenliğine tabi kılınırken; bu adaların dışında kalan başta Girit Adası olmak üzere Boğazönü Adaları, Oniki Ada ve Saruhan Adaları ise Osmanlı Devleti egemenliğinde kalmaya devam etmiştir.⁴

20. yüzyılda Ege Adaları'nda Osmanlı Devleti'nin egemenliğinin kaybına yönelik ilk hamle ise, İtalya tarafından gerçekleştirilmiştir. Trablusgarp Savaşı'nda

2 Fransızca orijinal metin için bkz *Traité de Londres (tenu à Londres le 3 Février 1830)* < https://www.mfa.gr/docs/diethneis_symvaseis/ accessed 27 October 2022.

3 “Şeytan (Kuzey Sporad) Adaları ve Skyro Adası ile Eğriboz (Negropont) Adası'nın tamamı, Amargo Adası da dahil 36°-39° Kuzey enlemi ile Greenwich meridyeninin 26° doğu boylamı arasında yer alan antik adıyla Kiklad Adaları ... Yunanistan'a ait olacaktır.” Maddenin çevirisi için bkz Sertaç Hami Başeren, *Ege Sorunları* (2nd edn, Türk Deniz Araştırmaları Vakfı Yayınları 2006) 25.

4 *ibid* 26-27.

(1911-1912) İtalya, Oniki Ada olarak adlandırılan Güneydoğu Ege Adaları'nı işgal etmiştir. Akabinde, İtalya ile Osmanlı Devleti arasında 15-18 Ekim 1912 tarihinde Uşi Andlaşması imzalanmıştır. Bu Andlaşma'ya göre İtalya, Rodos ve Oniki Ada'yı Osmanlı Devleti'ne bırakacak idi. Buna karşılık olarak Osmanlı Devleti ise, Trablusgarp ve Bingazi'den çekilecekti.⁵ Ancak, İtalya, Uşi Anlaşması ile Rodos ve Oniki Ada'dan çekilmeyi kabul etmesine karşın; Balkan Savaşı'nı gerekçe göstererek Adalar üzerindeki işgaline devam etmiştir.⁶

Müteakiben, Balkan devletleri arasında Osmanlı Devleti'ne karşı ittifaklar oluşmaya başlamıştır. Bu ittifak devletlerinden⁷ biri olan Karadağ, 8 Ekim 1912 tarihinde Osmanlı Devleti'ne karşı savaş ilan etmiş ve böylelikle I. Balkan Savaşı başlamıştır.⁸ 1912-1913 tarihli I. Balkan Savaşı sırasında, Yunanistan; Bozbaça, İpsara, Saruhan (Sakız, Sisam, Midilli, Ahikerya), Boğazönü Adaları'nı (Bozcaada, Gökçeada, Limni, Semadirek, Taşoz) işgal etmiştir.⁹ Adaların işgalinden sonra, St James Konferansı ve Büyükelçiler Konferansı toplanmıştır. Bu Konferanslardan ilki olan St James Konferansı'nda Osmanlı Devleti tarafından, başlangıçta Ege Adaları'nın egemenliğinin başka bir devlete bırakılmayacağı dile getirilse de sonunda Girit Adası üzerindeki egemenliğinden vazgeçilebileceği, ancak diğer Ege Adaları ve Edirne'nin egemenliğinden vazgeçilemeyeceği belirtilmiştir.¹⁰ Konferans'ın çıkmaza girmesinden dolayı rahatsızlık duyan Büyük Devletler, 17 Aralık 1912 tarihinde Osmanlı Devleti'ne bir Nota vermiştir. Bu Nota ile Ege Adaları'nın akıbetinin Büyük Devletler kararı ile belirlenmesi ve Osmanlı Devleti'nin de bu karara uyması istenmiştir. I. Balkan Savaşı sonrasında, 30 Mayıs 1913 tarihinde Osmanlı Devleti ile Balkan Devletleri arasında Osmanlı Devleti'ni büyük kayıplara uğratan Londra Andlaşması ve 14 Kasım 1913 tarihinde ise taraf devletlerin bu Andlaşmanın hükümlerine uymayı yükümlendikleri Atina Andlaşması imzalanmıştır.¹¹

Londra Andlaşması'nın 4. ve 5. maddesi ve Atina Andlaşması'nın 15. maddesi ile bölge bakımından herhangi bir istisnaya yer verilmeksizin; Osmanlı Devleti'ne ait olup, Yunan işgali altında bulunan bütün Ege Adaları üzerinde karar verme yetkisi Altı Büyük Devlet'e bırakılmıştır.¹² Büyükelçiler Konferansı'nda ise Almanya, Avusturya-Macaristan ve İtalya (Üçlü İttifak) ile İngiltere, Fransa ve Rusya (Üçlü İtilaf) devletleri arasında çıkar çatışmaları yaşanmış ve Üçlü İttifak Devletleri, Ege

5 ibid 33.

6 Michael N Schmitt, 'Aegean Angst The Greek-Turkish Disputes' (1996) 49 (3) *Naval War College Review* 45.

7 13 Mart 1912 tarihinde Sırbistan ile Bulgaristan, 29 Mayıs 1912 tarihinde Bulgaristan ve Yunanistan, 27 Eylül 1912 tarihinde Karadağ ile Bulgaristan ve 6 Ekim 1912 tarihinde Karadağ ile Sırbistan arasında ittifak kurulmuştur. Başeren (n 3) 34.

8 ibid 34.

9 Schmitt (n 6) 45; Başeren (n 3) 34.

10 Başeren (n 3) 36-38.

11 ibid.

12 Fransızca orijinal metin için bkz *Traité de paix de Londres (signé à Londres, le 17/30 mai 1913)* <<https://www.mfa.gr>> docs > 1913_london_treaty> accessed 27 October 2022; Başeren (n 3) 38.

Adaları'nın Yunanistan'a bırakılması fikrine karşı olurken; Rusya hariç Üçlü İtilaf Devletleri ise Adaların Yunanistan'a bırakılmasını talep etmiştir. Altı Büyük Devlet, 13-14 Şubat 1914 tarihli Karar ile Bozcaada, Gökçeada ve Meis hariç olmak üzere Adalar üzerinde Osmanlı Devleti'nin hakimiyetine son vermiş ve Adaları gayri askeri statüde olmaları koşuluyla Yunanistan'a bırakmıştır.¹³ Bununla birlikte, İtalya'nın işgali altında bulunan Oniki Ada, açıkça hariç tutulmamasına rağmen, İtalya'nın işgali altında bulunmasından dolayı Adalar deyiminin kapsamında yer almamıştır.¹⁴ Kararda, açıkça Türkiye'nin güvenliğinin sağlanmasına yönelik ifadeler¹⁵ bulunmaktadır. Belirtmek gerekir ki Adaların Yunanistan'a verilmesine ilişkin bu Karar, Lozan Barış Andlaşması'na kadar Türk Hükümeti tarafından kabul edilmemiştir.¹⁶ Daha sonra ise Bulgaristan'ın, Sırbistan'a karşı saldırıya geçmesi ile 29 Haziran 1914 tarihinde II. Balkan Savaşı başlamıştır. Savaşta, Yunanistan, Girit Adası ve Doğu Ege Adaları'nın bir kısmını işgal etmiştir.¹⁷

28 Temmuz 1914 tarihinde ise I. Dünya Savaşı başlamış ve 10 Ağustos 1920 tarihinde Osmanlı Devleti ile İtilaf Devletleri arasında Sevr Andlaşması¹⁸ imzalanmış; ancak ölü doğmuş bir andlaşma olarak tarih sayfalarında yerini almıştır. 1919-1923 tarihli Kurtuluş Savaşı sonrasında 24 Temmuz 1923 tarihinde, Lozan Barış Andlaşması imzalanmıştır.¹⁹ Daha öncesinde yaşanan anlaşmazlıkların çözümünde önemli bir yere sahip olan Lozan Barış Andlaşması'nın birden fazla hükmünde Adalara ilişkin düzenlemelere yer verildiği görülmektedir.²⁰ Esasında, Doğu Ege Adaları'nın kaderinin bu Andlaşma ile tayin edildiği söylenebilir.²¹ Andlaşma ile 1878-1913 yılları arasında Osmanlı Devleti egemenliğinden çıkmış olan Midilli, Sakız, İnkarya, Limni ve Samos Adaları, Yunanistan egemenliğine bırakılmıştır. Ayrıca, Türkiye'nin güvenliğinin

13 Başeren (n 3) 39, 76.

14 Tuğba Belenli, 'Türkiye-İtalya-Yunanistan Üçgeninde Rodos ve Oniki Ada (1911-1930)' (2019) 64 *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi* 79; Sevin Toluner, 'Doğu Ege Adalarının Askersizleştirme Rejimi Çerçevesinde Kara, Deniz ve Hava Sahasından Askeri Geçiş ve Faaliyetlere Dair Bir Değerlendirme' (Genişletilmiş 2nd edn Beta 2004) *Milletlerarası Hukuk Açısından Türkiye'nin Bazı Dış Politika Sorunları* 114.

15 "...Yunanistan'a bırakılan adalarda... Yunan Hükümetinin tahkimat yapmaması ve adaları askeri (kara ve deniz) amaçla kullanmaması konusunda kendilerine ve Türkiye'ye yeterli garanti vermesini ..." Orijinal metin için bkz Bilal, N Şimşir, *Ege Sorunu, Belgeler/Aegean Question, Documents (1913-1914)* (Türk Tarih Kurumu Basımevi 1989) 2, 292-293; maddenin çevirisi için bkz Başeren (n 3) 76, 77.

16 J M Van Dyke, 'An Analysis of the Aegean Disputes under International Law' (2005) 36 (1) *Ocean Development & International Law* 64.

17 Schmitt (n 6) 45.

18 Andlaşma'nın 84. maddesi ile İmroz, Bozcaada, Bahr-i Sefid-i Şarki Adaları, Limni, Samotras, Midilli, Sakız, Sisam ve Nikarya adaları Yunanistan'a; 122. maddesi ile Cezayir-i Bahr-i Sefid Adaları (Stampalya, Rodos, Herkit, Kerpe, Kaşot, Piskopis, İncirli, Kalimnos, Loryos, Patnos) İtalya'ya bırakılacağı düzenlenmiştir. Andlaşma'nın 132. maddesinde ise genel bir feragat hükmüne yer verilmiştir. Bkz Nihat Erim, 'Sevr Andlaşması' *Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Tarih Metinleri I* (Türk Tarih Kurumu Basımevi 1953) 525-691, <<https://www.ttk.gov.tr/wp-content/uploads/2016/11/6-Sevr.pdf>> accessed 27 October 2022.

19 Andlaşma; İngiliz İmparatorluğu, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan, Romanya, Sırp-Hırvat-Sloven Devleti ve Türkiye arasında imzalanmıştır. Andlaşmanın orijinal metni için bkz: Treaty of Peace (signed on 24 July 1923) XXVIII (701) LNTS 11.

20 Van Dyke (n 16) 64.

21 Deniz Bölükbaşı, *Turkey and Greece The Aegean Disputes: A Unique Case in International Law* (Cavendish Publishing Limited, 2004) 34.

sağlanması amacıyla Andlaşma'nın eki niteliğinde olan Lozan Boğazlar Sözleşmesi ile Boğazlar'dan geçiş güvenliğinin sağlanması amacıyla, Boğazlar ve Boğazönü Adaları gayri askeri statü altına alınmış ve daha önce gayri askeri statüde olduğu kabul edilen Adaların ise bu statüsü teyit edilmiştir.²²

1932 yılında ise İtalya ve Türkiye arasında akdedilen Anadolu Sahilleri ile Meis Adası Arasındaki Ada ve Adacıkların ve Bodrum Körfezi Karşısındaki Adanın Ciheti Aidiyeti Hakkında İtalya Hükümet ile Aktolunan İtilâfname ile Meis Adası, Karaada ve bazı adacıklar üzerindeki hakimiyet belirlenmiştir.²³ 20 Temmuz 1936 tarihinde, Montreux Boğazlar Sözleşmesi imzalanmıştır.²⁴ Bu Sözleşme ile daha önce Lozan Boğazlar Sözleşmesi'nde düzenlemiş olan Türk Boğazları'ndan geçiş rejimi yeniden ele alınmıştır. Son olarak Adaların gayri askeri statüsüne ilişkin önem arz eden bir uluslararası düzenleme olan 10 Şubat 1947 tarihli Paris Barış Andlaşması²⁵ akdedilmiştir. Belirtmek gerekir ki Türkiye bu Andlaşma'ya taraf değildir. Bununla birlikte, Andlaşma'dan açıkça Türkiye'nin güvenliği ve çıkarlarının gözetildiği anlaşılmaktadır.²⁶

B. Ege Adaları

Ege Adaları; Boğazönü Adaları, Saruhan Adaları, Oniki Ada, Kuzey Sporatlar ve Kiklad Adaları olarak beş farklı grupta ele alınmaktadır. Bu adalardan Kuzey Sporatlar ile Kiklad Adaları birlikte Batı Ege Adaları olarak adlandırılmaktadır. Coğrafi olarak orta Yunanistan kıyılarının ön tarafında konumlanmış olan Kuzey Sporatlar; Skiatos, Skopelos, Alonisos, Pelagos, Skiros, Eğriboz Adası'nı ve Mora Yarımadası'nın doğusunda konumlanmış olan Kiklad Adaları ise Andros, Tinos, Siros, Mikanos, Naksos, Paros, Amorgos, Santorin ve Anafi, Milos, Sifnos-Serifos-Kitnos-Kea Adalarından meydana gelmektedir.²⁷

Boğazönü Adaları, Saruhan Adaları ve Oniki Ada ise Doğu Ege Adaları olarak bilinmektedir.²⁸ Saruhan Adaları, bir diğer adıyla Kuzeydoğu Ege Adaları; Sisam, Midilli, Nikarya, İpsara, Sakız ve Hurşit gibi adalardan oluşmaktadır. Boğazönü

22 Schmitt (n 6) 46; bkz Convention relating the Régime of Straits (signed on 24 July 1923) XXVIII (702) LNTS 115 art 4, 6.

23 Bkz Anadolu Sahilleri ile Meis Adası Arasındaki Ada ve Adacıkların ve Bodrum Körfezi Karşısındaki Adanın Ciheti Aidiyeti Hakkında İtalya Hükümetile Aktolunan İtilâfname, RG Tarih 25.01.1933, RG Sayı 2313.

24 Orijinal metin için bkz Convention regarding the Régime of Straits (signed on 20 July 1936) 173 (4015) LNTS 213; Boğazlar Rejimi Hakkında Montreux'de 20 Temmuz 1936 Tarihinde İmza Edilen Mukavelename, RG Tarih 05.08.1936, RG Sayı 3374; Türkçe çevirisi için bkz Seha L Meray and Osman Olcay (trs), *Montrö Boğazlar Konferansı: Tutanaklar, Belgeler* (Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları 2020) (Makalede bu çeviri kullanılmıştır.).

25 Bu Andlaşma; Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği, Birleşik Krallık, ABD, Fransa, Avustralya, Belçika, Brezilya, Kanada, Çekoslovakya, Etiyopya, Yunanistan, Hindistan, Hollanda, Yeni Zelanda, Polonya, Ukrayna Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti, Güney Afrika Birliği, Yugoslavya Federal Cumhuriyeti ve İtalya arasında akdedilmiştir. Bkz Treaty of Peace with Italy (signed on 10 February 1947) 49 (747) UNTS 3.

26 Van Dyke (n 16) 69.

27 *Ege Denizi ve Ege Adaları* (Harp Akademileri Basım Evi, 1995) 13; Gökhan Ak, 'Tarih, Deniz ve Egemenlik: Ege'nin İsporadları "Menteşe Adaları"nın Dünü ve Bugünü' (2014) XIV (29) *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi* 287.

28 Başeren (n 3) 7.

Adaları'nın farklı kaynaklarda Çanakkale Boğazı'nın ön taraflarında konumlanmış olması dolayısıyla Çanakkale Adaları, Çanakkale Boğazı Adaları gibi farklı şekillerde adlandırıldığı da görülmektedir. Bu Adalar, Saruhan Adaları'nın ötesinde yer almakta olup, Çanakkale Boğazı'nı adeta bir at nalını anımsatır şekilde sarmaktadır.²⁹ Boğazönü Adaları; Taşoz (Trakya Adası), Semadirek, Gökçeada, Bozcaada, Bozbaba ve Limni'den oluşmaktadır. Burada Gökçeada ve Bozcaada, Türkiye'nin egemenliğine tabi iken; Taşoz, Semadirek ve Limni, Yunanistan'ın egemenliğine tabidir. Yunanlıların Balkan Savaşı öncesinde Dodè-Canese (Oniki Ada) olarak adlandırdıkları esasında sayıca on iki adadan daha fazla olan Oniki Ada diğer adıyla Karya Adaları ise; Kalimnos, İstanköy, Eşek Adası, Mandraki, Patmos, Lipsos, Farmako, Leros, Levita, Koçbaba, Yalı, İncirli, Ardıçık, İlyaki, Sümbeki, Herke, Limoniye, Rodos, Kerpe ve Kaşot'tan ibarettir.³⁰ Bu Adaların dışında, Antalya kıyılarının yaklaşık olarak 2,1 km açıklarında konumlanmış olan Meis (Kastellorizo) Adası bulunmaktadır.³¹ Oniki Ada ile Meis Adası birlikte Güneydoğu Ege Adaları olarak da tabir edilmektedir.

C. Gayri Askeri Statü Kavramı

Gayri askeri statü kavramının kökleri, Batı Avrupa'da militarizme ilişkin tartışmaların ortaya atıldığı 1860'lara kadar uzanmaktadır. 1900'lü yılların başında, gayri askeri statü kapsamında yalnızca savaş neticesinde kaybeden devletlerin silah üretimi ve ithalatı ile silahlı kuvvetlerinin sayısına ilişkin kısıtlamalar getirilebileceği kabul edilmekteydi.³² I. Dünya Savaşı'na kadar gayri askeri statü ile tarafsızlık statüsü aynı anlamda kullanılmıştır. Kavram tercihinde ise genellikle akdedilen sözleşmede yer alan ilgili düzenlemeden bağımsız olarak, tarafların iradesinin belirleyici olduğu görülmektedir.³³ Soğuk Savaş döneminde ise bu döneme kadar ele alınan kısıtlamalara, kaybeden devletin askeri kurumlarının, ulusal ve uluslararası düzeyde rolünün azaltılması da eklenmiştir.³⁴

Gayri askeri statü, devletin egemenliğine yönelik getirilmiş olan bir kısıtlamadır. Bu statü; silahlı kuvvetlerin devlet ve toplum üzerindeki etkisinin kaldırılması ve askeri kaynakların sivil amaçlara tahsis edilmesine ilişkin birden fazla boyutu bünyesinde barındıran bir süreci kapsamına alır.³⁵ Esasında gayri askeri statü, "*belirli bir coğrafi bölgede askeri kuvvet ve tesislerin, tüm askeri tatbikatların veya her türlü silah*

29 Sırrı Erinç and Talip Yücel *Ege Denizi Türkiye ile Komşu Ege Adaları* (Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları 1978) 93; Ak (n 27) 287.

30 Erinç and Yücel (n 29) 55.

31 Nesrin Singil, *Kıta Sahaneliğinin Sınırlandırılmasında Orantılılık İlkesinin Rolü* (Oniki Levha 2020) 129.

32 Guy Lamb, 'Demilitarisation: A Review of the Concept and Observations from the Southern African Experience' (1999) 5, https://www.researchgate.net/publication/326477484_DEMILITARISATION_A_REVIEW_OF_THE_CONCEPT_AND_OBSERVATIONS_FROM_THE_SOUTHERN_AFRICAN_EXPERIENCE accessed 08 November 2022.

33 Matthieu Chillaud 'The Concept of Territorial Disarmament' *Territorial Disarmament in Northern Europe* (Stockholm International Peace Research Institute 2006) 5.

34 ibid.

35 Lamb (n 32) 3.

denemelerinin yasaklanmasından oluşan bir önlemdir."³⁶ Bu önlem, mevcut askeri yapıların lağvedilmesini de içerir.³⁷ Ayrıca gayri askeri statü, belirli silah sistemlerinin azaltılması veya tamamen ortadan kaldırılması, belirli türdeki askeri teçhizatların üretimine sınır getirilmesi ya da yasaklanması; silah transferinin ve askeri personel sayısının sınırlandırılması, savunmaya yönelik araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin kontrol altına alınmasını da bünyesinde barındırır. Ancak, silahların azaltılması her zaman gayri askeri statü için yeterli olmayabilir. Burada karar verirken, askeri kabiliyetin de değerlendirilmesi önem arz etmektedir.³⁸

Esas amaç, hangi gerekçe ile olursa olsun silah ve askeri unsurların belirlenmiş coğrafya üzerinde kullanımının engellenmesidir. Zira gayri askeri statünün belli bir coğrafyayı kapsamına alması gerekmektedir.³⁹ 1921 tarihli Aaland Adaları'nda Tahkimat Yapmama ve Adalar'ın Tarafsızlaştırılmasına İlişkin Sözleşme'nin 3. maddesinde, "*Madde 2'de tanımlanan bölgede, hiçbir askeri veya donanma tesisi veya harekât üssü ile hiçbir askeri uçak tesisi veya harekât üssü ve savaş amacıyla kullanılan başka hiçbir tesis bulundurulmayacak veya kurulmayacaktır.*"⁴⁰ şeklinde gayri askeri statünün sınırlarının çizildiği görülmektedir.

Doğu Ege Adaları'nın gayri askeri statüsü bakımından ise ele alınması gereken birden fazla uluslararası sözleşmenin var olduğu görülmektedir. Ege Adaları'nın, uluslararası sözleşmeler ile gayri askeri statüye alınmasının altında yatan sebep, esasında Yunanistan'ın egemenliğine tabi olan bu adaların coğrafi olarak Türkiye'ye çok yakın konumda bulunmaları ve bu sebeple Türkiye'nin güvenliği bakımından kaygılara yol açmasıdır.⁴¹

Türk doktrininde, Lozan Barış Andlaşması ve Paris Barış Andlaşması'nda kullanılan "*demilitarized*" kelimesinin karşılığı olarak "gayri askeri statü", "askerden arındırılmış statü", "silahsızlandırılmış statü" ve "askersizleştirilmiş statü" kavramlarının kullanıldığı görülmektedir.⁴² Bu kavramlardan "silahsızlandırılmış statü" kavramı, anlam olarak dar bir ifadeye sahip olması sebebiyle, gayri askeri statü kapsamında yer alan silahsızlandırılma dışındaki diğer olasılıkları kapsam dışında bırakmaktadır. Neticede bir kavram olarak gayri askeri statü, sadece silahsızlandırılmadan ibaret olmayıp, ilgili devletin askeri kuvvetlerine ait bütün unsurlarını da bünyesinde barındırmaktadır. Silahsızlandırılmış statü kavramının tercih edilmesi, silahsız kara, hava ve deniz

36 Chillaud (n 33) 5.

37 ibid.

38 ibid 4.

39 Ali İbrahim Akkutay, 'Askeri Üst Uçuşlar ile Sahil Güvenlik Gemilerinin Faaliyetlerinin Gayri Askeri Statüdeki Ege Adaları Bakımından Değerlendirilmesi' (2018) 134 *TBB Dergisi* 643.

40 Convention relating to the Non-Fortification and Neutralisation of the Aaland Islands (signed 20 October 1921) IX (255) LNTS 211.

41 Cihat Yaycı, *Yunanistan Talepleri (Ege Sorunları): Soru ve Cevaplarla* (Türk Tarih Kurumu Yayınları 2020) 129.

42 Akkutay (n 39) 643, 644.

araçlarının bu statü bağlamında olmadığı yorumlarına yol açabilir.⁴³ Örneğin, silahlı harp gemilerinin Adaları ziyaret etmesi ya da Adaların hava sahasından silahlı hava araçlarının gerçekleştirdiği askeri üst uçuşlar bu kapsamda görülmeyebilir.⁴⁴

Askersizleştirilme ya da askerden arındırılmış statü kavramlarının kullanılması ise, benzer şekilde sadece askersizleştirmenin önüne geçilmesi olarak anlaşılabilir, ilgili devletin silahlı unsurlarının kapsam dışı bırakıldığına dair tartışmaların önünü açabilir. Zira Ege Adaları bakımından sadece askersizleştirme ya da sadece silahlısızlandırma kavramlarının kullanılması ilgili uluslararası sözleşmeler ile kurulmuş olan statüye karşılık gelmemektedir. Ayrıca, Ege Adaları'nın gayri askeri statüsüne ilişkin böyle bir durum söz konusu olmasa da bu tercihler statünün düzenlendiği uluslararası sözleşmelerin tartışmaya açılmasına da sebep olabilir.⁴⁵ Bu gerekçeler sebebiyle, çalışma kapsamında gayri askeri statü kavramı tercih edilmiştir.

Gayri askeri statüye ilişkin Lozan Barış Andlaşması'nın 13. maddesi detaylı olarak incelendiğinde; hükümden kural olarak Türkiye ve Yunanistan'ın askeri uçaklarının diğer devletin ülkesi üzerinden uçuşunun ve Adalar üzerinde deniz üssü kurulması ve tahkimat yapılmasının yasaklandığı; ayrıca Adalarda bulunan askeri kuvvetler ile güvenlik kuvvetlerinin sayısının belli bir oranı geçmemesi gerektiği anlaşılmaktadır. Burada askeri birlikler ifadesiyle belirtilmek istenen; normal olarak askere çağırılması gereken kişilerden oluşması ve bu kişilerin görev süresinin de sadece askerlik süresi ile sınırlanmış olmasıdır. Diğer bölgelerden askeri birlik sevk edilmesi, bu çerçevede görülemez. Güvenlik kuvvetlerinin sayısına gelindiğinde ise, asayişin sağlanması amacıyla sınırlı olacak şekilde bulundurulacak olan polis ve jandarma kuvvetlerinin sayısının, bütün Yunanistan'daki güvenlik kuvvetlerinden fazla olmaması gerekir. Bu bağlamda, 1922 tarihli Tutanakta, asıl amacın Yunanistan'ın Türkiye'ye karşı saldırı niteliği arz eden hazırlıklarının önlenmesi olduğu dile getirilmektedir.⁴⁶

Askeri Alt Komisyon Başkanı'nın görüşünden ve Türkiye'nin çekincesinden, hava üssü kurmanın da deniz üssü kurma yasağı bağlamında değerlendirildiği anlaşılmaktadır. Uçakların Adalarda bulundurulması noktasında ise Fransız Başkan General Weygand'ın buna karşı çıktığı görülmektedir. 1922 tarihli Oturumda ise Türk Heyeti'nin 13. maddeye koyduğu çekincesinde, *"bu adalarda kara ya da deniz uçağı, havacılığa yarayacak hiçbir tesis"*⁴⁷ bulundurulmaması gerektiği belirtilmiştir. Benzer şekilde Lord Curzon ise, kesin bir hüküm ile Türkiye'ye karşı gerçekleştirilebilecek saldırılar bakımından, Midilli, Sisam, Nikarya ve Sakız Adalarının kara, hava ve deniz üssü olarak kullanılmayacak şekilde

43 ibid.

44 Yayıncı (n 41) 130.

45 Akkutay (n 39) 643, 644.

46 Hüseyin Pazarıcı, *Doğu Ege Adalarının Askerden Arındırılmış Statüsü* (AÜSBF ve Basın- Yayın Yüksekokulu Basımevi 1986) 13-16.

47 SL Meray (trs) *Lozan Barış Konferansı- Tutanaklar, Belgeler 1 (1)* (SBF Yayını 1973) 104, 106-107, 110, 111, Aktaran: ibid 15.

gayri askeri statüsünün belirlendiğini ifade etmiştir. İlgili maddedeki düzenlemenin bu çerçevede yorumlanması ve her türlü saldırı hazırlığı niteliğindeki silah, askeri araç, gereç ve tahkimatın gayri askeri statü kapsamında ele alınması gerektiği açıktır.⁴⁸

1947 tarihli Paris Barış Andlaşması XIII. Ek'in D maddesinde gayri askeri statü kavramının ele alındığı görülmektedir. Bu çerçevede, “*işbu Andlaşma amacıyla “askerden arındırma” (gayri askeri hale getirme) (demilitarization) ve “askerden arındırılmış” (gayri askeri) (demilitarized) terimleri ile ülke üzerindeki ve ilgili karasularındaki bütün deniz, kara ya da hava tesisleri ve istihkamları ile kara, deniz ya da hava yapay engellerinin, silahlarının, kara, deniz ya da hava birliklerince üslerin kullanılmasının ya da bu birliklerce sürekli ya da geçici olarak kalınmasının, her türlü askeri eğitimin ve savaş malzemesi üretiminin yasaklanması biçiminde anlaşılması gerekmektedir. Bu yasaklama sınırlı sayıda görevleri yerine getirecek... iç güvenlik personeli ile... gerekli askeri eğitimi içermemektedir.*”⁴⁹ Düzenlemeden gayri askeri statüsünün kapsamının; iç güvenlik personeli ve bunlar için gerekli olan eğitim dışında; kara, deniz ve hava tesis, tahkimatları ile askeri üslerin kullanılması, her türden silahın bulundurulması, askeri uçakların hangi amaçlar için olursa olsun her türden uçuşu, transit geçişi ve bulundurulmasının yasaklanması biçiminde belirlendiği anlaşılmaktadır.⁵⁰

D. Doğu Ege Adaları'nın Gayri Askeri Statüsüne İlişkin Uluslararası Düzenlemeler

Türkiye'nin Yunanistan'a, Doğu Ege Adalarının gayri askeri statüsünün ihlal edildiği hususunda yaptığı uyarıların temelinde; 1913 tarihli Londra Andlaşması, 1913 tarihli Atina Andlaşması, 1914 tarihli Altı Büyük Devlet Kararı, 1923 tarihli Lozan Barış Andlaşması ve bu Andlaşmanın eki niteliğinde olan Lozan Boğazlar Sözleşmesi, 1936 tarihli Montreux Boğazlar Sözleşmesi ve 1947 tarihli Paris Barış Andlaşması'nın birbirini takip eden ilgili hükümleri yer almaktadır.

Bu çerçevede ilk olarak 1913 tarihli Londra Andlaşması'nın 4. ve 5. maddelerinin detaylandırılması gerekir. Zira bu hükümler ile ilgili Adalar üzerinde karar verme yetkisinin Büyük Devletlere bırakıldığı görülmektedir. Bu durum, Andlaşma'nın 4. maddesinde “*Girit üzerindeki bütün haklarını müttefiklere [Balkan Devletlerine]*”⁵¹ ve 5. maddesinde “*Ege Adaları ve Aynaros üzerindeki her türlü karar verme hakkını da Büyük Devletlere...*”⁵² şeklinde dile getirilmektedir. Bu hükümlere dayanarak 13 Şubat 1914 tarihinde Altı Büyük Devlet Kararı alınmıştır. Bu Karara göre; Gökçeada,

48 ibid 14, 15.

49 Treaty of Peace with Italy (n 25), Aktaran: Başeren (n 3) 103.

50 Yayıncı (n 41) 130.

51 Traité de paix de Londres (n 12); Başeren (n 3) 38.

52 ibid.

Bozcaada ve Meis Adası Türkiye'ye bırakılmış ve Yunanistan'ın işgali altında bulunan diğer adalar ise Yunanistan'a verilmiştir. Burada dikkat edilmesi gereken husus; Adalarda tahkimat yapılmaması, Adaların askeri amaçlarla kullanılmaması noktasında Türkiye'ye bir garantinin verilmesi şartı ile Adaların egemenliğinin Yunanistan'a devredilmesidir.⁵³ Ayrıca bu Karar'ın alındığı tarihte Gavda (Gavdos) ve Küçük Gavda Adası'nın (Gavdopula), Yunanistan'ın işgali altında olmadığı da unutulmamalıdır. 30 Mayıs 1996 tarihinde Türkiye, aidiyeti tartışmalı olan bu iki Adanın NATO askeri tatbikatlarına katılmasına yönelik itirazlarını dile getirmiştir. Buna karşın, günümüzde Yunanistan'ın bu iki Ada üzerinde askeri tatbikatlarda ısrarcı olduğu gözlemlenmektedir.⁵⁴

Adaların gayri askeri statüsünün öngörüldüğü Altı Büyük Devlet Kararı, 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Barış Andlaşması'nın 12. maddesi ile teyit edilmiş olup, günümüzde geçerliliğini sürdürmektedir.⁵⁵ Esasında, Lozan Barış Andlaşması ile Yunanistan ve Türkiye arasında bir denge kurulmuştur. Lozan dengesinin,⁵⁶ bir ayağını Adaların gayri askeri statüsüne ilişkin düzenlemeler oluşturmaktadır. Bu sebeple, Adaların gayri askeri statüsüne ilişkin önemli hükümlerin yer aldığı Lozan Barış Andlaşması'nın, 12, 13 ve 15. maddelerinin detaylandırılması önem arz etmektedir. İlk olarak 12. maddede, “*İmroz adası ile Bozcaada ve Tavşan Adaları dışında, Doğu Akdeniz Adaları ve özellikle Limni, Semadirek, Midilli, Sakız, Sisam ve Nikarya Adaları üzerinde Yunan egemenliği konusunda*”⁵⁷ 1913 tarihli Londra Andlaşması, 1913 tarihli Atina Andlaşması ile 1914 tarihli Altı Büyük Devlet Kararı teyit edilmektedir. Ayrıca ilgili madde ile Anadolu kıyılarından 3 mil uzaklığa kadar olan Adaların Türk egemenliği altında kalması düzenlenmektedir. Bu düzenlemeye göre, maddede adı geçen adaların egemenliği gayri askeri statüde olmaları koşuluyla Yunanistan'a bırakılmıştır. Ayrıca, hüküm ile Yunanistan'ın belirtilen Adalar üzerinde egemenliğine ilişkin 1914 tarihli Karar teyit edilmiş olup; hükümde doğrudan Adalar üzerinde Yunanistan'ın egemenliğinin tanındığına ilişkin bir ibarenin bulunmadığına dikkat edilmesi gerekir.⁵⁸

Andlaşmanın 13. maddesine gelindiğinde ise, Yunan Hükümeti, Midilli, Sakız, Sisam ve Nikarya Adalarında, maddede düzenlenen tedbirlere uymayı yükümlendiğine ilişkin özel bir düzenlemeye yer verildiği görülmektedir. Madde ile Saruhan Adaları bakımından öngörülen gayri askeri statünün, yumuşatılmış bir rejim olduğu

53 Yaycı (n 41) 126.

54 Van Dyke (n 16) 70.

55 Sevin Toluner, *Limni Adası'nın Hukuki Statüsü ve Montreux Boğazlar Konvansiyonu* (Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Münasebetler Araştırma ve Uygulama Merkezi 1987) 11.

56 Yeliz Yazan, ‘Türk-Yunan Ege Denizi Sorunlarının Avrupa Birliği Komisyonunun ve Parlamentosunun Bakış Açılıarı Çerçevesinde İncelenmesi’ (2012) 2(1) *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 195.

57 Orijinal metin için bkz Treaty of Peace (n 19); Türkçe çevirisi için bkz Seha L Meray (trs), *Lozan Barış Konferansı: Tutanaklar, Belgeler II* (Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları 1973) 6 (Makalede bu çeviri kullanılmıştır.).

58 Toluner (n 55) 12.

belirtilmektedir.⁵⁹ Bu madde çerçevesinde, deniz üssü ve tahkimat kurma kapsamında değerlendirilebilecek olan her türlü askeri araç, gereç ve tahkimatın bulundurulması yasaklanmıştır. Bu bakımdan, düzenleme, devletler ve devlet dışı aktörler tarafından gerçekleştirilecek olan askeri üst uçuşları da kapsamına almaktadır.⁶⁰ 13. madde ve 1923 tarihli Lozan Barış Konferansı'nın 29 Ekim 1922 tarihli Uzmanlar Alt Komisyonu Oturumuna ait tutanak ve belgelerden, statünün belirlenmesindeki esas hususun Türkiye'nin güvenliği olduğu açıkça anlaşılmakta olup; gayri askeri statü ile Türkiye'ye karşı gerçekleştirilecek her türlü saldırıya yönelik faaliyet ve hazırlığın önlenmesi amaçlanmıştır.⁶¹

15. madde ile ise, “*Türkiye, aşağıda sayılan adalar üzerindeki bütün haklarından ve sıfatlarından İtalya yararına vazgeçer: Bugünkü durumda İtalya'nın işgali altında bulunan Stampalia, Rodos, Kalki, Skarpanto, Kazos, Piskopis, Miziros, Kalimnos, Leros, Patmos, Lipsos, Simi (Limi) ve İstanköy adaları ile, bunlara bağlı adacıklar, ve Meis adası.*”⁶² şeklinde İtalya'ya devredilen adaların adları sayılmaktadır. Son olarak 16. maddenin 1. fıkrasında ise, “...*bu toprakların ve adaların geleceği [kaderi], ilgililerce düzenlenmiştir ya da düzenlenecektir.*”⁶³ şeklinde, Adalar bakımından Türkiye ve komşuları arasında gelecekte özel düzenlemelerin yapılabilmesine imkân sunulduğu göze çarpmaktadır.⁶⁴

Andlaşma'nın eki niteliğinde olan 24 Temmuz 1923 tarihli Boğazlar Rejimine İlişkin Lozan Sözleşmesi'nin ise 4. maddesi ve 6. maddesinde gayri askeri statüye ilişkin düzenlemeler yer almaktadır. Bu maddelere geçmeden önce Sözleşme'nin 3. maddesinde, gayri askeri statünün, “*Boğazlardan serbest geçiş ve ulaştırmanın engellenmemesi*”⁶⁵ koşulu ile öngörüldüğüne dikkat etmek gerekir.

Sözleşme'nin 4. maddesinde, “*Aşağıda gösterilen bölgeler ve adalar askerlikten arındırılacaktır: ... 3. Ege Denizi'nde, Semadirek, Limni, İmroz, Bozcaada ve Tavşan adaları.*”⁶⁶ denilmektedir. Bu madde ile hangi adaların gayri askeri statü kapsamında olduğu düzenlenmektedir. 6. madde ile ise gayri askeri statünün kapsamı belirlenmektedir. Buna göre, gayri askeri statüdeki Adalarda hiçbir istihkâm, askeri tesis kurulmayacak ve hiçbir deniz üssü bulundurulamayacaktır. Adalarda asayişin sağlanması amacıyla hafif düzeydeki silahlar ile bulundurulacak olan polis ve jandarmadan başka askeri kuvvetin bulundurulması yasaklanmıştır. Adaların karasularında, denizaltı dışında diğer denizaltında kullanılan araçlar

59 Toluner (n 14) 115.

60 Akkutay (n 39) 648.

61 ibid 651, 652.

62 Meray (n 57) 7.

63 ibid.

64 Yazan (n 56) 202.

65 Toluner (n 14) 117.

66 Convention relating the Régime of Straits (signed on 24 July 1923) XXVIII (702) LNTS 115; Meray (n 57) 60.

kullanılmayacaktır. Türkiye ve Yunanistan, Adalar ve karasularında askerlik eğitimi amacıyla gerekli olan personelin getirilip götürülmesi hususunda yetkili olacaklardır. Ayrıca, iki devlet Adalar üzerinde her türden gözetleme ve haberleşme araçlarını kurabilecektir. Yunan donanması, gayri askeri statüdeki Yunan Adaları'nın karasularından geçebilecektir. Bununla birlikte, Adaların karasularını Türkiye'ye karşı harekât üssü ya da askeri kuvvetleri konuşlandırmak amacıyla kullanılmayacaktır.⁶⁷ Bu hüküm ile Türkiye'nin ve Yunanistan'ın egemenliğine tabi adalar bakımından izin verilen ve yasaklanan fiillerin farklı olarak ele alındığı görülmektedir. Nitekim Türk silahlı kuvvetlerinin, gayri askeri statüdeki Adalar ve bu Adalara ait karasularından geçebilmelerine karşın; Yunan donanmasının bu adaların karasularından geçebilmesi için Yunanistan'ın "...bu suları Türkiye'ye karşı harekât üssü olarak, ya da bu amaçla, kara ya da deniz kuvvetleri yığmak için..."⁶⁸ kullanmaması gerekir. Ayrıca, burada Yunanistan'ın askeri eğitim ve tatbikat yapmak amacıyla Türkiye'nin karasularından geçip geçemeyeceği hususu ise, belirtilen şartlar çerçevesinde değerlendirilecektir.⁶⁹

Lozan Boğazlar Sözleşmesi ile hem Yunanistan'ın hem de Türkiye'nin ülkesel egemenliğine ilişkin bir sınırlandırma getirilse de Türkiye bakımından öngörülen sınırlandırma 1936 tarihli Montreux Boğazlar Sözleşmesi ile kaldırılmıştır. Bununla birlikte, Lozan Boğazlar Sözleşmesi günümüzde yürürlükte olduğu için Yunanistan'ın ülkesel egemenliğine getirilen sınırlandırmalar geçerliliğini korumaktadır.⁷⁰

1936 tarihli Montreux Boğazlar Sözleşmesi'nde gayri askeri statüye ilişkin olarak ele alınacak hüküm Ek Protokol'de yer almaktadır. Buna göre, "*1. Türkiye, işbu Sözleşmenin Başlangıç kesiminde tanımlandığı biçimde Boğazlar bölgesini hemen yeniden askerleştirebilecektir.*"⁷¹ Bununla birlikte bu hükmün, Sözleşme'nin başlangıç hükümleri ile birlikte değerlendirilmesi, ifadenin doğru bir şekilde anlaşılabilmesi bakımından önem arz etmektedir. Başlangıç hükmüne göre, "*...Lozan'da, 24 Temmuz 1923 ...Barış Antlaşması'nın 23. maddesiyle saptanmış ilkeyi, Türkiye'nin güvenliği ve Karadeniz'de, kıyıdaş Devletlerin güvenliği çerçevesinde koruyacak biçimde, ... İşbu Sözleşmeyi, 24 Temmuz 1923'te Lozan'da imzalanmış olan Sözleşme'nin yerine koymayı kararlaştırmışlar...*"⁷². Burada, Lozan Barış Antlaşması'nda belirtilen askeri üst uçuşlarının yasak olduğuna ilişkin kuralın, Boğazönü Adaları bakımından da geçerli olduğu belirtilmektedir.⁷³

Gayri askeri statüye ilişkin son olarak 10 Şubat 1947 tarihli Paris Barış Antlaşması'nın ilgili hükümlerinin ele alınması yararlı olacaktır. Bu Antlaşma'nın

67 Meray (n 57) 61.

68 ibid.

69 Toluner (n 14) 117, 118.

70 Bkz Akkutay (n 39) 650; Toluner (n 14) 118.

71 Meray and Olcay (n 24) 711.

72 ibid 691, 692.

73 Bkz Akkutay (n 39) 650; Toluner (n 14) 118.

14. maddesi, “1. İtalya işbu belgeyle aşağıda sayılan On İki Ada'nın tam egemenliğini Yunanistan'a devreder: Stampalia (Astropalia), Rodos (Rhodos), Çalki (Kharki), Scarpanto, Casos (Casso), Piscopis (Tilos), Misiros (Nisyros), Calimnos (Kalymnos), Leros, Patmos, Lipsos (Lipso), Simi (Symi), Cos (Kos) ve Castellorizo ile bunlara bitişik olan adacıklar. 2. Bu adalar silahsızlandırılmış olacaktır ve öyle kalacaktır. 3. Bu Adaların Yunanistan'a devrini düzenleyen prosedür ve teknik koşullar, ...anlaşma ile belirlenecek ve ...yabancı birliklerin... çekilmesi için düzenlemeler yapılacaktır.”⁷⁴ şeklindedir. Bu hükümden, Lozan Barış Andlaşması ile İtalya'ya bırakılan Oniki Ada ile Meis Adası ve bunlara bitişik olan adacıkların, gayri askeri statüde olmaları koşuluyla Yunanistan'a bırakıldığı anlaşılmaktadır.

Paris Barış Andlaşması'nın XIII. Ekinin D Kısmı uyarınca ise, yukarıda bahsedildiği üzere gayri askeri statünün tanımlandığı görülmektedir. Düzenleme bağlamında her türlü askeri tahkimat yasaklanmıştır. Akkutay, bu çerçevede kara, deniz ve hava ülkesinin ayrı olarak değerlendirilemeyeceği, bu sebeple devletin ülkesinin bir bütün olarak ele alınması ve gayri askeri statünün, askeri üst uçuşları da kapsamına alması gerektiğini belirtmektedir.⁷⁵ Toluner ise, Adalar üzerindeki hava sahasından gerçekleştirilen salt askeri üst uçuşların ve Adaların karasularından transit geçişlerin yasaklanmadığını dile getirmektedir.⁷⁶ Kanaatimizce, devletin ülkesinin üç boyutundan birini teşkil eden hava ülkesinde gerçekleştirilecek olan askeri uçuşlar, salt adanın hava sahasından ya da karasularından geçiş olmadığı sürece, gayri askeri statü çerçevesinde değerlendirilmelidir. Zira askeri hava araçlarının sahip oldukları manevra kabiliyetleri göz önünde bulundurulduğunda askeri üst uçuşların, Türkiye'nin güvenliğine açık bir tehdit oluşturduğu ortadadır. Ayrıca teknolojinin geldiği nokta göz önünde bulundurulduğunda, özellikle bilgi ve istihbarat toplamak amacıyla geliştirilmiş olan hava araçlarının gerçekleştireceği faaliyetlerin, Türkiye'nin güvenliğine hanel getirebilecek boyutta olduğu anlaşılmaktadır.⁷⁷

II. Gayri Askeri Statüdeki Doğu Ege Adaları'na İlişkin Yunan Tezlerinin Değerlendirilmesi

Yunan tezleri, esasında iki başlık altında toplanmaktadır. Bunlar; Doğu Ege Adaları'nın gayri askeri statüsünün sona erdiği ve Yunanistan'ın meşru müdafaa hakkına dayanarak bu Adaları askerileştirebileceği iddiasıdır. Bunlardan ilki olan Adaların gayri askeri statüsünün sona erdiği iddiası bağlamında, üç farklı hususun ele alındığı görülmektedir. İlk husus, Doğu Ege Adaları'na ilişkin olarak Lozan ve Paris Barış Andlaşmalarının yapıldığı şartlarda esaslı değişiklik (*rebus sic standibus*) olduğu ve bu sebeple Adaların gayri askeri statüsünün sona erdiği iddiasıdır. İkincisi,

⁷⁴ Treaty of Peace with Italy (n 25) art 14.

⁷⁵ Akkutay (n 39) 651.

⁷⁶ Toluner (n 14) 119.

⁷⁷ Akkutay (n 39) 65.

Montreux Boğazlar Sözleşmesi'nin Lozan Boğazlar Sözleşmesi'nin yerini aldığı ve bu çerçevede Montreux Boğazlar Sözleşmesi'ne dayanarak Boğazönü Adaları olan Limni ve Semadirek'in gayri askeri statülerinin sona erdiği iddiası ve sonuncusu ise, Türkiye'nin 1947 tarihli Paris Barış Andlaşması'na taraf olmadığı, bu sebeple Andlaşma'ya dayanarak herhangi bir hak iddiasında bulunamayacağı iddiasıdır. Tüm bu tezler, aşağıda dört başlık altında detaylı olarak değerlendirilmektedir. Yapılan değerlendirmenin ardından, güncel meseleler ışığında Doğu Ege Adaları'nın gayri askeri statüsü ele alınmaktadır.

A. Andlaşmaların Yapıldığı Şartlarda Esaslı Değişiklik Meydana Geldiği İddiası (*Rebus Sic Stantibus*)

Yunanistan, Doğu Ege Adaları'nın gayri askeri statüsünün düzenlendiği Lozan Barış Andlaşması ile Oniki Ada'nın gayri askeri statüsünün düzenlendiği 1947 tarihli Paris Barış Andlaşması'nın akdedildiği zamandaki koşulların II. Dünya Savaşı'ndan sonra köklü olarak değiştiğini, bu sebeple gayri askeri statüye ilişkin hükümlerin sona erdiğini ileri sürmektedir.⁷⁸ Yunan yazar Ph Drakidis, andlaşmanın yapıldığı şartlarda esaslı değişiklik arz eden hususları; Lozan Barış Andlaşması'ndan II. Dünya Savaşı'na kadar yaşanan gelişmeler ile II. Dünya Savaşı sonrasında Birleşmiş Milletler'in (BM) kuruluşu ve BM Bildirisi'nin kabulü, Atlantik Şartı'nın kabulü ve iki devletin de NATO üyesi olması şeklinde saymaktadır.⁷⁹ Yunanistan'a göre Türkiye ile birlikte NATO'ya üye olarak aynı ittifak içerisinde yer almaları, artık Adaların gayri askeri statüsünün anlamını yitirdiğine işaret etmektedir.⁸⁰ Ayrıca, Türk Boğazları için geçerli olan andlaşmanın yapıldığı şartların değişikliği hususunun, Adalar için de geçerli olduğu iddia edilmektedir.⁸¹ İlaveten Yunanistan, Lozan Barış Andlaşması'nın ilgili hükmünün sadece deniz üssü kurma ve tahkimat yapma hakkına ilişkin bir kısıtlama getirdiğini belirterek; Adaları askerileştirebileceğini savunmaktadır.⁸²

1969 tarihli Viyana Andlaşmalar Hukuku Sözleşmesi'nin (VAHS) 62. maddesine göre, andlaşmanın akdedildiği şartlarda taraflarca öngörülemeyen bir değişiklik meydana gelmesi durumunda maddede belirtilen şartların yerine getirilmesi koşulu ile andlaşmanın sona erdirilebilmesi, andlaşmadan çekilme ya da andlaşmanın yürürlüğünün askıya alınabilmesi mümkündür. Maddede belirtilen şartlar ise; andlaşmanın yapıldığı şartlarda bir değişiklik bulunması, bu değişikliğin tarafların

78 Yazan (n 56) 203.

79 Ph Drakidis, 'Le sort actuel des demilitarisations en Mediterranee (Italie, Grece)' (1977) *Revue Hellenique de Droit International* 53-54; Ph Drakidis, 'Le statut de demilitarisation de certaines iles grecques' (1984) *Défense Nationale* 75-82, Aktaran: Pazarcı (n 46) 32.

80 Yücel Acer, 'Doğu Ege Adalarının Silahlandırılması ve Egemenlik Tartışması: Türkiye İçin Yeni Bir Hukuki Yol' (2022) 66 *Kriter*, <<https://kriterdergi.com/dosya-savunma-ve-guvenlik/dogu-ege-adalarinin-silahlandirilmesi-ve-egemenlik-tartismasi-turkiye-icin-yeni-bir-hukuki-yol>> accessed 27 October 2022.

81 Drakidis (n 79) 53-54, Aktaran: Pazarcı (n 46) 33.

82 Acer (n 80).

andlaşma ile bağlanma rızalarının “esaslı bir temelini” oluşturması ve tarafların andlaşma kapsamında icra edecekleri yükümlülüklerin esaslı bir şekilde değişmiş olmasıdır. Bununla birlikte, (i) sınır andlaşmaları, (ii) esaslı değişiklik, buna başvuranın andlaşmadan doğan yükümlülüğünü ya da andlaşmanın taraflarına karşı uluslararası yükümlülüğünün ihlali niteliğindeyse bu hükme başvurulamaz.⁸³

İlk olarak 62. madde bağlamında, Yunanistan tarafından ileri sürülen iddiaların hiçbir hukuki temeli yoktur. Zira 1930’lu yıllardan günümüze değin iki ülkenin dostluk ilişkilerinin esaslı olarak değiştiği iddiası gerçeği yansıtmamaktadır. Ayrıca, iyi dostluk ilişkilerinin gelişmiş olmasının, Adaların gayri askeri statüsünün ortadan kaldırılması bakımından köklü bir değişiklik olarak kabul edilebilmesi de mümkün değildir. Nitekim Divan, 1997 tarihli Gabcikova-Nagymaros Projesi Davası’nda, mevcut siyasi şartlarda yaşanan değişikliğin andlaşmanın konu ve amacıyla yakından bağlantılı olmadığını tespit etmiştir. Divan, tarafların andlaşmadan kaynaklanan yükümlülüklerinin ifasının esaslı bir şekilde değişmediğini belirterek, Macaristan’ın andlaşmanın yapıldığı şartlarda esaslı değişiklik olduğu iddiası ile andlaşmayı sona erdirmesinin hukuka aykırı olduğuna karar vermiştir.⁸⁴

Ayrıca, Yunan Hükümeti’nin, Lozan Barış Andlaşması uyarınca Adalara ilişkin yükümlülüklerine saygı gösterdiğine ilişkin delil niteliğindeki belgeler de yer almaktadır. Nitekim Türkiye 2 Nisan 1969 tarihli Notasında Yunanistan’ın; Midilli, Sakız, Sisam ve Nikarya Adası’ndaki jandarma kuvvetlerinin sayısının Lozan Andlaşması’nın 13. maddesinde öngörülen sınırları aştığını beyan etmiştir. Buna karşın Yunanistan, 10 Mayıs 1969 tarihli Notası ile adı geçen adaların hukuki statüsünün devam ettiğini dile getirmiştir.⁸⁵ Ayrıca, burada esaslı bir değişikliğin varlığı kabul edilse dahi, Andlaşma’nın kendiliğinden sona ermesi mümkün değildir. Zira bu çerçevede Türkiye Cumhuriyeti, Türk Boğazları bakımından Lozan Boğazlar Sözleşmesi ile öngörülen gayri askeri statünün koşullarında köklü değişiklik olduğunu ileri sürerek, buna ilişkin düzeltmelerin Montreux Boğazlar Sözleşmesi ile gerçekleştirilmesini sağlamıştır.⁸⁶

Türkiye ve Yunanistan’ın birlikte NATO üyesi olmaları güvenlik ve savunma güçlerini birleştirmeleri olarak algılanamaz. Zira NATO üyesi iki devletin de askeri kuvvetlerinin karşı karşıya gelmesi ihtimali her zaman söz konusu olabilir. Böyle bir

83 Orijinal metin için bkz Vienna Convention on the Law of Treaties (adopted 23 May 1969, entered into force 27 January 1980), 1155 UNTS 331 art 62; Türkçe çevirisi için bkz İbrahim Kaya, ‘Viyana Andlaşmalar Hukuku Sözleşmesi’ *Uluslararası Hukukta Temel Belgeler* (Gözden geçirilmiş ve genişletilmiş 3rd edn Seçkin 2016) 96; bu hususta bkz Ceren Zeynep Pirim, ‘Uluslararası Andlaşmalar Hukukunda Değişim, İstikrar ve Değişim Yoluyla İstikrar: Rebus Sic Stantibus’ (2022) 51 *TAAD* 47-76; Garner JW, ‘The Doctrine of Rebus Sic Stantibus and the Termination of Treaties’ (1927) 21(3) *American Journal of International Law* 509-516; D Sidik Suraputra, ‘Doctrine of Rebus Sic Stantibus and Law of International Treaty’ (2014) 11(4) *Jurnal Hukum Internasional* 462-482; Damla Akkaya, *Uluslararası Andlaşmalarda Şartların Esaslı Değişimi: Rebus Sic Stantibus İlkesi* (Seçkin 2021).

84 *Gabcikovo-Nagymaros Project (Hungary v Slovakia)* [1997] ICJ Rep 7 para 104, 109.

85 Pazarıcı (n 46) 36-38.

86 *ibid.*

varsayımında, Adaların Türkiye anakarasına yakınlıkları dolayısıyla askeri istihbarat bakımından riskli olabileceği ve teknolojinin günümüzde geldiği nokta düşünüldüğünde dijital müdahaleler için ortam hazırlayabileceği belirtilmektedir. Bu durum ise, ileri sürülenin aksine Türkiye'nin güvenliği bakımından tehdit yaratmaktadır.⁸⁷ Aynı zamanda, 1969 tarihli VAHS'nin 62 (2) (a). maddesine göre andlaşmanın yapıldığı şartlarda esaslı değişiklik meydana geldiği hususu sınır andlaşmalarının sona erdirilebilmesi bakımından ileri sürülemez.⁸⁸

Yunanistan'ın Lozan Barış Andlaşması'nın dar kapsamlı olduğu ve düzenleme uyarınca Adaları askerileştirebileceği iddiası ise uluslararası hukuka aykırılık teşkil etmekte olup; dayanaktan yoksundur. Zira Andlaşma'nın 12. maddesinde tahkimat yapma ve askeri üs kurma dışında polis, jandarma ve askeri kuvvet sayısı ve bulundurabilecekleri silahlar sınırlandırılmış ve askeri üst uçuşlar da yasaklanmıştır.⁸⁹ Düzenlemeden Adalar için tayin olunan statünün askersizleştirme ve silahsızlandırmayı birlikte kapsamına aldığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle, Yunanistan'ın ilgili hüküm uyarınca Adaları askerileştirebileceğini iddia etmesi, açıkça Lozan Barış Andlaşması'nın ihlalidir.

Son olarak, andlaşmanın yapıldığı şartlarda esaslı bir değişikliğin ve andlaşmanın bu değişiklik sebebiyle gözden geçirilmesi isteminin taraf devletler ile istişare edilmesi ve bir netice elde edilmemesi durumunda uluslararası yargıya sunulmasının önem arz ettiğini belirtmek gerekir.⁹⁰ Yukarıda belirtildiği üzere Türkiye, Lozan Boğazlar Sözleşmesi'nin taraf devletleri ile Milletler Cemiyeti'ne verdiği 10 Nisan 1936 tarihli Nota ile Avrupa'da meydana gelen olaylar sebebiyle Boğazlar Bölgesi'nin güvenliği hususunda Sözleşme ile kurulmuş olan kolektif garantinin artık işleyemez halde olduğunu belirterek, Sözleşme'nin yapıldığı şartlarda esaslı değişiklik meydana geldiğini ileri sürmüştür. Bu gerekçeye dayanılarak, Sözleşmenin tadilinin ve yeni bir sözleşme yapılmasının gerekli olduğu vurgulanmıştır.⁹¹ Verilen Nota neticesinde, 1936 tarihli Montreux Boğazlar Sözleşmesi'nin akdedilmesini sağlamıştır. Bu bağlamda, benzer bir durumun Yunanistan'ca ileri sürülebilmesi mümkün değildir. Bilhassa Lozan Barış Andlaşması ile kurulan denge günümüzde devam etmekte olup; dengenin bozulmasına yönelik herhangi bir gelişmenin yaşanmadığını gözden kaçırmamak gerekir.

87 Acer (n 80).

88 Vienna Convention on the Law of Treaties (n 83) art 62; Kaya (n 83) 96.

89 Meray (n 57) 6.

90 Bu hususta ilgili Uluslararası Adalet Divanı (UAD) kararları için bkz *Gabcikovo-Nagymaros Project* (n 84); *Fisheries Jurisdiction (United Kingdom v Iceland)* [1973] ICJ Rep 3; ayrıca bkz İbrahim Kaya, Cüneyt Yüksel and Galip Engin Şimşek, *Uluslararası Hukuk Pratik Çalışma Kitabı* (Güncelleştirilmiş ve Genişletilmiş 3rd edn Seçkin 2022) 116, 121.

91 Yazan (n 56) 204.

B. Sonraki Tarihli Andlaşmanın, Önceki Tarihli Andlaşmanın Yerini Aldığı İddiası

Yunanistan, Limni ve Semadirek Adası'nın gayri askeri statüsünün düzenlendiği 1923 tarihli Lozan Boğazlar Sözleşmesi'nin yerini, 1936 tarihli Montreux Sözleşmesi'nin aldığı ileri sürmektedir. Buna göre, sonraki Sözleşme'de Adaların gayri askeri statüsüne yönelik bir hükmün yer almamasından dolayı, Adaların gayri askeri statüsü kalkmıştır. Yunanistan'ın dayanak noktaları; Montreux Sözleşmesi'nin Başlangıç hükmü ve Ek Protokol'de yer alan hükümdür. Nitekim bu Sözleşme'nin Ek Protokolü'nde, "1. Türkiye, işbu Sözleşmenin Başlangıç; kesiminde tanımlandığı biçimde Boğazlar bölgesini hemen yeniden askerleştirebilecektir."⁹² hükmüne yer verilmektedir. Düzenlemenin, Sözleşme'nin Başlangıç hükmüyle birlikte değerlendirilmesi yerinde olacaktır. Başlangıç hükmü ise, "...Lozan'da, 24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanmış olan Barış Andlaşması'nın 23. maddesiyle saptanmış ilkeyi, Türkiye'nin güvenliğini... koruyacak biçimde... İşbu Sözleşmeyi, 24 Temmuz 1923'te Lozan'da imzalanmış olan Sözleşme'nin yerine koymayı kararlaştırmışlardır..."⁹³ ifadesine yer vermektedir. Düzenlemede geçen "...yerine koymayı kararlaştırmışlardır..." deyiminden yola çıkılarak, Sözleşme'nin, Lozan Boğazlar Sözleşmesi'ni sona erdirdiği bu sebeple de Doğu Ege Adaları'nın gayri askeri statüsünün ortadan kalktığı dile getirilmektedir.⁹⁴

1969 tarihli VAHS'nin 30 (2). maddesi, "Bir andlaşma, bir önceki veya sonraki andlaşmanın hükümlerine tabi olduğunu veya onlarla bağdaşmaz addedilemeyeceğini belirttiği zaman, o diğer andlaşmanın hükümleri üstündür."⁹⁵ şeklindedir. 1969 tarihli Andlaşma'nın 59. maddesine göre ise, aynı konu bakımından tarafları aynı olan sonraki tarihli bir andlaşma akdedilmesi durumunda, sonraki andlaşmanın hükümleri önceki andlaşmanın uygulanmasına imkân vermeyecek ölçüde önceki andlaşma ile bağdaşmıyorsa, önceki tarihli andlaşmanın sona erdiği varsayılmaktadır. Burada tarafların önceki andlaşmayı sona erdirmeye niyetleri, sonraki andlaşma metninden ya da başka türlü tespit edilmesine bağlıdır. Böyle bir durum söz konusu değil ise, önceki andlaşmanın, sonraki andlaşma ile bağdaşan hükümleri uygulanmaya devam eder.⁹⁶

Birinci andlaşmanın sona erdiğine ilişkin tarafların bir irade beyanı bulunmuyorsa, iki andlaşmanın birlikte uygulanamayacak düzeyde hükümleri çatışmıyorsa, birinci andlaşmanın ikinci andlaşmaya aykırı düşmeyen hükümleri yürürlükte kalmaya devam edecektir. Sözleşme'de, Limni ve Semadirek Adası'nın gayri askeri statüsünün kaldırıldığına ilişkin açık bir hüküm yer almamaktadır. Montreux Konferansı'na ilişkin Tutanaklar incelendiğinde de Boğazlar'ın yeniden askerileştirilmesinin sadece Türkiye

92 Meray and Olcay (n 24) 711.

93 ibid 691, 692.

94 Pazarıcı (n 46) 39.

95 Kaya (n 83) 80.

96 ibid 94.

bakımından kabul edildiği görülmektedir.⁹⁷ Zira Montreux Boğazlar Sözleşmesi'nin; Boğazlar'dan geçiş rejimini düzenlemek ve Türkiye'nin güvenliğini sağlamak şeklinde iki amacının olduğu açıkça vurgulanmaktadır. Bu çerçevede, Konferans'ta Yunan temsilcisi E B Mavrudis'in Vradini Gazetesi'ne, Adalar konusunun Montreux Konferansı'nın konusu ile ilgili olmadığı ve bu sebeple ele alınmayacağına ilişkin verdiği demeci de adeta Sözleşme'den Limni ve Semadirek'in gayri askeri statülerinin kaldırıldığına dair bir anlamın çıkarılamayacağını ispatlar niteliktedir.⁹⁸

1969 tarihli VAHS'nin 26. maddesi; “Yürürlükteki her andlaşma ona taraf olanları bağlar ve tarafların onu iyi niyetle icra etmesi gerekir.”⁹⁹ şeklindedir. Andlaşmalar hukukunun temel ilkesi olan *pacta sunt servanda* (ahde vefa) ilkesine göre, andlaşmalar tarafları bakımından bağlayıcı niteliği haiz olup; tarafların andlaşmadan doğan yükümlülüklerini iyi niyet ile yerine getirmeleri gerekir. Uluslararası teamül kuralı haline gelmiş olan bu ilke tarafların rızalarından kaynaklanmaktadır.¹⁰⁰ Yürürlükte olan bu andlaşma bakımından *pacta sunt servanda* ilkesinin göz ardı edilmesi ve tesirlilik ilkesinin yok sayılarak, Sözleşmenin fiilen uygulanma olanağı kalmadığı gerekçesi ile Yunanistan'ın yükümlülüğünün sona erdiğinin kabul edilebilmesi mümkün değildir.¹⁰¹

1969 tarihli VAHS'nin 31. maddesine göre andlaşmaların yorumlanmasında, ilk olarak tarafların andlaşma metnindeki niyetlerinden hareket edilmesi gerekir. Buna göre, andlaşma metninde yer alan kelimeler alelade manaya uygun şekilde yorumlanır. Bu anlam, andlaşmanın bütünü içerisinde ve konu ve amacı ışığında belirlenmelidir. Yorum yapılırken; (i) giriş ve ekleri ile andlaşma ile ilgili andlaşma ve belgeler dahil, andlaşma metninin bütünü, (ii) andlaşmanın yorumu ve uygulanmasına ilişkin sonraki tarihli andlaşma veya sonraki uygulamalar, (iii) ilgili uluslararası hukuk kuralları dikkate alınmaktadır.¹⁰² Montreux Boğazlar Sözleşmesi'nin Başlangıç hükmünden açıkça Boğazlar ifadesinin; Çanakkale Boğazı, Marmara Denizi ve Karadeniz Boğazı'nı kapsamına aldığı görülmektedir. Başlangıç hükmünü dışlar bir yorum yapmak, VAHS'nin 31. maddesine aykırı olacaktır. Ayrıca Sözleşme'nin amacının, Başlangıç bölümünde dile getirildiği üzere, Türkiye'nin ve Karadeniz'e kıyıdaş devletlerin Karadeniz'de güvenliğinin sağlanması olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Başlangıç hükmünde Türkiye'nin güvenliğine vurgu yapılmış olması, aksine iddiaları oldukça zayıflatmaktadır. Lord Curzon, Montreux Boğazlar Sözleşmesi'nin 18. maddesi bağlamında “*Bu madde uyarınca Devletler Boğazlar Bölgesinin ve Türkiye'nin başkentinin dokunulmazlığını garanti altına almaktadır.*”¹⁰³ şeklinde, Sözleşme

97 Pazarıcı (n 46) 43-48.

98 ibid 48.

99 Kaya (n 83) 78.

100 Bölükbaşı (n 21) 754; Charter of the United Nations (signed on 26 June 1945, entered into force 24 October 1945), Preamble and art 2 (2), <<https://treaties.un.org/doc/publication/ctc/uncharter.pdf>> accessed 27 October 2022.

101 Toluner (n 55) 13.

102 Kaya (n 83) 82.

103 Meray (n 47) 36, 37, Aktaran: Toluner (n 55) 17.

ile Türkiye'nin güvenliğinin ön planda tutulduğunu dile getirmektedir. Bu sebeple belirtilenlerin aksine yorum, “*andlaşmaların konu ve amacı ışığında yorumlanması ilkesine*” aykırılık teşkil edecektir.¹⁰⁴

Yunanistan, 12. madde bağlamında Doğu Ege Adaları üzerinde egemenliği olduğunu ileri sürerken, Sözleşme ile 1914 tarihli Karar'ın teyit edildiği hususunu göz ardı etmektedir. Böyle bir durum, andlaşmaların yorumlanması hususunda 1969 tarihli VAHS'nin 31. maddesinin¹⁰⁵ inkârı anlamına gelir. Bu madde ile Yunanistan'ın Doğu Ege Adaları'nın egemenliğinin hiçbir koşul olmaksızın kendisine devredildiğini iddia etmesi¹⁰⁶ ise açıkça temelden yoksundur. Belirtmek gerekir ki Montreux Boğazlar Sözleşmesi ile Boğazlar'ın geçiş serbestliği ve güvenliği bağlamında yüklenilen bir yüküm söz konusudur. Buna karşın, Lozan Boğazlar Sözleşmesi ile öngörülen gayri askeri statü, Yunanistan'ın bu Adalar üzerindeki egemenliğinin bir sonucu olarak ele alınmaktadır.¹⁰⁷

Yunanistan'ın bir diğer iddiası ise, Paris Barış Andlaşması ile gayri askeri statü altına alınan İtalya'nın, 1951 yılında Andlaşmanın yapıldığı şartların değiştiğinden bahisle Andlaşma'ya taraf olan 20 devlete Nota göndererek Andlaşma'nın gözden geçirilmesini talep etmesi ve fiilen gayri askeri statüsünün sona ermesidir. Bu Nota, 3 devlet dışında¹⁰⁸ taraf devletlerce olumlu olarak karşılanmıştır. Yunanistan'a göre İtalya için ortaya çıkan bu durum kendine ait Adaların gayri askeri statüsü bakımından da geçerlidir.¹⁰⁹ Yunan yazar Ph Drakis, bu bağlamda kabullerin yaygın bir *consensusun* ispatı olduğunu ve Oniki Ada'yı da kapsamına aldığını iddia etmektedir. Buna ek olarak, 1955'te Varşova Paketi ile 1947 tarihli Paris Barış Andlaşması'nda Macaristan, Bulgaristan ve Romanya bakımından düzenlenen gayri askeri statünün kalkmasının, Andlaşma'daki gayri askeri statüye ilişkin hükümlerin kaldırıldığı anlamına geldiği dile getirilmektedir.¹¹⁰

İlk olarak, belirtmek gerekir ki İtalya'nın ülkesinin Paris Barış Andlaşması ile düzenlenen gayri askeri statüsünün kalkıp kalkmadığı hususu tartışmalıdır.¹¹¹ Ayrıca, Paris Barış Andlaşması'nda, İtalya ve Yunanistan bakımından Adaların gayri askeri statüsüne ilişkin öngörülen hükümlerin gerekçesi farklılık arz etmektedir. Mağlup tarafta bulunan İtalya bakımından kendisinde kalan adaların gayri askeri statü altına

104 ibid 22, 23.

105 Bu hususta ilgili UAD kararları için bkz *Anglo-Iranian Oil Co Case (United Kingdom v Iran)* [1952] ICJ Rep 93,105; *International Status of South-West Africa* (Advisory Opinion) 1950 <<https://www.icj-cij.org/en/case/10> > accessed 27 October 2022 [128]-[219], 187; *Frontier Dispute (Burkina Faso v Republic of Mali)* [1986] ICJ Rep 554, 574.

106 UNGA and UNGS, 'Letter dated 28 July 2021 from the Permanent Representative of Turkey to the United Nations addressed to the Secretary-General' (2021) UN Doc A/75/976-S/2021/684.

107 Toluner (n 55) 18.

108 Polonya, Macaristan, SSCB.

109 Yazan (n 56) 203, 204.

110 Pazarcı (n 46) 61.

111 ibid.

alınması bir cezalandırma olarak görülebilirken; galip tarafta yer alan Yunanistan bakımından getirilen adaların gayri askeri statüsüne ilişkin hükümlerin en önemli gerekçesi, Türkiye'nin güvenliğine ilişkin kaygıların giderilmesidir.¹¹² Müttefik Devletler Konseyi Toplantısı'nda, ABD temsilcisi Byers, Meis Adası'nın Türkiye'ye bırakılmamasının bir güvenlik sorunu teşkil ettiğini belirtmiş ve Adalar bakımından gayri askeri statünün kabul edilmesinin Türkiye'nin güvenliğine yönelik kilit bir unsur olduğunu vurgulamıştır.¹¹³

Bu başlık bakımından son dayanak noktası ise, dönemin Dışişleri Bakanı T Rüştü Aras'ın Limni ve Semadirek Adası'na ilişkin 31 Temmuz 1936 tarihli konuşmasıdır. T R Aras'ın konuşması şu şekildedir: *“1924 Lozan Mukavelesi ile gayri askeri hale ifrağ edilmiş olan komşumuz ve dostumuz Yunanistan'a aid Limni ve Samotra adalarına dair olan hüküm de Montreux mukavelesi ile kalkmış oluyor demektir ki bundan da ayrıca memnunuz. Bu münasebetle yeni Türkiye siyasetinin bir vasfını da tekrar kaydetmek isterim. Kendimiz için iyi gördüğümüzü dostlarımız için de iyi görmek ve hakkımızda nareva telakki ettiğimiz her şeyi yalnız dostlarımız için değil, fakat hiçbir devlet hakkında temenni etmemek.”*¹¹⁴

Dışişleri Bakanı devleti temsil etme yetkisini haiz olup, andlaşmaların yorumuna ilişkin beyanı, aksine bir durum belirtilmediği sürece, devletin resmi yorumunu oluşturur. Buradaki *“demektir”* ifadesinin bir temenniye oluşturduğu ve ifadenin devamından bu beyanın bir iyi niyet göstergesi olduğu açıkça anlaşılmaktadır.¹¹⁵ Ancak bir andlaşmanın yorumu bakımından, bunun bütün tarafları bağlayıcı nitelikte gerçek bir yorum teşkil edebilmesi için, tarafların hepsi tarafından ileri sürülmesi ya da kabul edilmesi gerekmektedir. T R Aras'ın beyanının Türkiye'nin resmi beyanını oluşturduğu varsayımında dahi, bu beyanın tüm taraflar bakımından kabul edildiğine ilişkin hiçbir veri söz konusu değildir.¹¹⁶ Belirtmek gerekir ki, T R Aras'ın konuşması hukuken bağlayıcılığa sahip değildir. Türkiye, 29 Haziran 1964 tarihinde Yunanistan'a gönderdiği bir Nota ile İstanköy ve Rodos Adası'ndaki tahkimatların ilgili uluslararası sözleşmelere aykırı olduğunu belirtmiştir. Yunanistan ise karşı bir Nota ile belirtilen Adalarda tahkimat yapılmadığını ileri sürmüştür. 2 Nisan 1969 tarihli Notası ile Türkiye, Limni Adası'nın askerileştirilmesine yönelik yapılan çalışmaların benzer şekilde ilgili sözleşmelere aykırı olduğunu ifade etmiştir. Yunanistan 10 Mayıs 1969 tarihli karşı Notasında, bu çalışmaların sivil havacılık; radar tesislerinin inşasının

112 Bölükbaşı (n 21) 749, 750.

113 ‘Conference de Paris (Palais du Luxembourg)’ (1944-1945) Fransa Dışişleri Bakanlığı Arşivi 135, 71, Aktaran: Pazarıcı (n 46) 62.

114 ‘T.C. Dışişleri Bakanı T.R. Aras'ın 31 Temmuz 1936'da T.B.M.M.'de Yaptığı Konuşmanın İlgili Kısmı’, Pazarıcı (n 46) 86-87.

115 ibid 50.

116 Bu hususta Brezilya Borçlar Davasında, Uluslararası Daimi Adalet Divanı, tarafların sonraki davranışlarının yorum ölçütü olarak kabul edilmesi için bu davranışların tek bir sonuca götürmesini aramıştır. Benzer şekilde, Ambatielos (Ön sorunlar) Davasında UAD, tarafların istikrarlı iradelerinin varlığı esas olarak görülmüştür. Bu kararlar uyarınca, daha sonraki tutum ve uygulamaların tek bir sonuca götürmediği ve istikrarlı bir irade teşkil etmediği gözlemlenmektedir. Pazarıcı (n 46) 50-54.

ise NATO faaliyetleri kapsamında olduğunu beyan etmiştir.¹¹⁷ Ayrıca, Yunanistan'ın Adaların gayri askeri statüsünün ihlal edilmediğine yönelik açıklamalarda bulunması, Yunanistan tarafından bu statünün gözetildiğinin açık bir kanıtını teşkil etmektedir.¹¹⁸

C. Türkiye'nin 1947 Tarihli Paris Barış Andlaşması'na Dayanamayacağı İddiası (*Res inter alios acta*)

Son olarak Yunanistan; Oniki Ada'nın gayri askeri statüsüne ilişkin 14. maddesinde bir düzenlemeye yer verilen 1947 tarihli Paris Barış Andlaşması'na, Türkiye'nin taraf olmadığını belirtmektedir. Ayrıca, Andlaşma'nın 89. maddesi gereği Andlaşma hükümlerinin taraf olmayan devletlere herhangi bir hak ve menfaat sağlamayacağı;¹¹⁹ bu sebeple Andlaşma hükmü geçerliliğini sürdürse dahi Yunanistan'ın bu hususta Türkiye'ye karşı bir yükümlülüğünün bulunmadığını savunmaktadır. Nikos Dendias, bu durumu, 18 Şubat 2022 tarihli mülakatında Paris Barış Andlaşması'na, Sovyetler Birliği'nin kaygıları sebebiyle Oniki Ada'nın gayri askeri statüsüne ilişkin hükümlerin eklendiği ve Türkiye'nin de Andlaşma'nın tarafı olmadığından dolayı bu bağlamda hiçbir hak iddiasının olamayacağı şeklinde dile getirmiştir.¹²⁰

İddiaların dayanak noktası ise, 1969 tarihli VAHS'nin 34. maddesinde yer alan *pacta tertiis* ilkesidir. Bu ilkeye göre, “Bir andlaşma, rızası olmadan üçüncü bir Devlet için ne hak ne de yükümlülük yaratır.”¹²¹ Yunanistan, bu hususu 1992 tarihinde geç kalınmış olan bir Nota ile ileri sürmüştür.¹²² Belirtmek gerekir ki, bu maddenin bir istisnasını objektif statü yaratan andlaşmalar teşkil etmektedir. Zira UAD, BM Hizmetinde Uğranılan Zararların Tazmini Danışma Görüşü'nde objektif statünün varlığı durumunda *erga omnes*¹²³ etkinin doğacağını belirtmektedir.¹²⁴ Yukarıda belirtildiği üzere, Oniki Ada bakımından pek çok yazar bu Adaların objektif statü oluşturduğunu belirtmektedir. Sözleşme'nin 14 (2). maddesinde yer alan “*Bu adalar [Yunanistan'a devredilen] gayri askeri statüde olacaktır ve öyle kalacaktır.*”¹²⁵ ifadesi bu bağlamda tarafların kalıcı bir statü saptama niyetinde olduğunu açık bir

117 Acer (n 80); Yazan (n 56) 203, 204.

118 Yazan (n 56) 203, 204.

119 UNGA and UNGS, ‘Letter dated 25 May 2022 from the Permanent Representative of Greece to the United Nations addressed to the Secretary-General’ (2022) UN Doc A/76/846-S/2022/432.

120 Hellenic Republic Ministry of Foreign Affairs, “Minister of Foreign Affairs Nikos Dendias’ Statements Following His Meeting with Minister of Foreign Affairs of the Russian Federation, Sergey Lavrov (Moscow, 18.02.2022) <<https://www.mfa.gr/en/current-affairs/top-story/minister-of-foreign-affairs-nikos-dendias-statements-following-his-meeting-with-minister-of-foreign-affairs-of-the-russian-federation-sergey-lavrov-moscow-18022022.html>> 27 October 2022.

121 Kaya (n 83) 82.

122 Sevin Toluner, ‘Objektif Hukuki Durum Yaratan Andlaşmalar Kavramı Gerekli Midir?’ (2005) 25 (1-2) *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni* 567.

123 Bu hususta UAD kararı için bkz *Barcelona Traction, Light and Power Company Limited (Belgium v Spain)* [1970] ICJ Rep 3, para 33.

124 *Reparation for Injuries Suffered in the Service of the United Nations* (Advisory Opinion) 1949 <<https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/4/004-19490411-ADV-01-00-EN.pdf>> accessed 13 November 2022, 185.

125 Treaty of Peace with Italy (n 25) art 14 (2).

göstergesidir. Ayrıca, İtalya’da kalacak olan adaların gayri askeri statüsüne ilişkin getirilen hükümler bakımından benzer bir düzenlemenin olmadığına dikkat etmekte fayda vardır. Bu sebeple, Oniki Ada’ya ilişkin getirilen gayri askeri statünün, objektif statü yaratan bir durum teşkil ettiğine şüphe yoktur.¹²⁶ Ayrıca, Andlaşmanın 14 (2). maddesi ile esasında Oniki Ada’nın gayri askeri statüde olması koşuluyla Yunanistan’a devredildiği ve bu Adalar üzerinde Yunanistan’ın tam egemenliğinin tanınmadığı da açıkça anlaşılmaktadır.¹²⁷

Oppenheim, andlaşma ile askeri kuvvetlerini sürekli olarak sınırlandırmanın, toprak üstünlüğüne açık bir kısıtlama teşkil ettiğini belirtmektedir. Oppenheim’a göre askeri kuvvetlerin sayısında veya tahkimat yapma hususunda sürekli bir sınırlandırma, toprak üstünlüğünün sınırlandırılması ile çıkarlarına hizmet edilen devlet bakımından bir irtifak hakkı sağlamaktadır.¹²⁸ Benzer şekilde, gayri askeri statü bakımından objektif statü öngörülen 9 Şubat 1920 tarihli Spitsbergen Andlaşması¹²⁹ ile Svalbard Takımadaları (eski adıyla Spitsbergen Takımadaları), askeri üs veya tahkimat kurulmaması şartıyla, Norveç’in egemenliğine tabi kılındığı görülmektedir.¹³⁰ Aaland Adaları bakımından ise, 1856 tarihli Paris Barış Andlaşması’nın eki niteliğindeki 1856 tarihli Aaland Adaları’nın Gayri Askeri Statüsüne İlişkin Sözleşme’de düzenlenen gayri askeri statünün, objektif statü yarattığı ve buna her devletin uyması gerektiği belirtilmektedir. Bu bağlamda, Sözleşme’ye taraf olmayan İsveç’in, gayri askeri statüye saygı gösterilmesini talep etme hakkını haiz olduğu dile getirilmektedir.¹³¹ Benzer bir statünün öngörüldüğü Aaland Adaları olayından¹³² yola çıkıldığında Oniki Ada’nın yüzyıllar boyunca Osmanlı Devleti egemenliği altında olduğu söylenebilir. Tarihte, Adaların bir başka devlete devri söz konusu olduğunda, coğrafi konumları dolayısıyla Türkiye’nin güvenliği her zaman gözetilen bir husus olmuştur. Zira 1941 yılında Sovyetler Birliği’nin İngiltere Dışişleri Bakanı’na, Oniki Ada’nın Türkiye’ye verilmesi önerisinde bulunması da bu gerekçeyi destekler niteliktedir.¹³³ Benzer şekilde, ABD’nin 1945 Londra Dışişleri Bakanları Konseyi toplantısında gayri askeri statü koşulunu kabul ettiği görülmektedir. Konseyin İkinci Toplantısında ise Molotov’un, Adaların gayri askeri statüde olması koşulu ile Yunanistan’a devrine ilişkin rıza gösterdiği belirtilmektedir.¹³⁴

126 Pazarıcı (n 46) 62.

127 Bölükbaşı (n 21) 750.

128 Lassa Francis Oppenheim, *International Law: A Treatise I*, (2nd edn Longmans, Green and Co 2012) 278.

129 Status of Spitsbergen (signed 9 February 1920, entered into force 14 August 1925) 18 British Treaty Series 269 (1924) (SS) Erişim Tarihi 20.09.2022.

130 Bölükbaşı (n 21) 751.

131 UNGA and UNGS ‘Letter dated 30 September 2021 from the Permanent Representative of Turkey to the United Nations addressed to the Secretary-General’ (2021) UN Doc A/76/379-S/2021/841.

132 Aaland Adaları sorununa ilişkin Uluslararası Hukuk Komisyonu Raporu için bkz. League of Nations Report, ‘Of the International Committee of Jurists entrusted by the Council of the League of Nations with the task of giving an advisory opinion upon the legal aspects of the Aaland Islands question’ (1920) *League of Nations Official Journal* 3.

133 Toluner (n 122) 556.

134 ibid.

Objektif statü yaratılmasına veya uygulanmasına açık veya örtülü olarak rıza gösteren üçüncü devlet bakımından, bu devlet andlaşmaya taraf olmaksızın, bu statünün genel ilkelerini kabul etmiş sayılmaktadır. Türkiye'nin, Andlaşma'ya taraf olmasa dahi, objektif statü dolayısıyla Yunanistan'ın Andlaşma hükümlerine uymasını talep etmesi mümkündür. Ayrıca, üçüncü devletin bir andlaşmada öngörülen hak ve yükümlülükleri kabul etmesi de olanaklıdır. Bu çerçevede, Türkiye Lozan Barış Andlaşması'nın 16. maddesi ile 1947 tarihli Paris Barış Andlaşması'nın Oniki Ada'ya ilişkin hükümlerini kabul etmiş bulunmaktadır. Lozan Barış Anlaşması ile Paris Barış Andlaşması'nın bu ilişkisine, Paris Konferansı'nda 16. maddenin Konferans Belgesi olarak dağıtılması da açıkça bir kanıt teşkil eder.¹³⁵ Nihayetinde Türkiye'nin, Yunanistan'ın Andlaşma hükümlerine riayet etmesini isteme hakkının olduğu açıktır. Son husus olarak belirtmek gerekir ki, milletlerarası hukuk tutarsız davranışları korumaz. Geç kalınmış bir itiraz ise bu tutarsızlığın ispatıdır.¹³⁶ Ayrıca, Paris Barış Andlaşması'nın 89. maddesinin Andlaşma'nın Başlangıç kısmında geçen henüz andlaşmaya taraf olmamış devletleri ilgilendirdiğini belirtmek gerekir. Bu sebeple, gayri askeri statüye ilişkin hükümler bakımından ilgili devlet konumunda olan Türkiye'nin, gayri askeri statüdeki Adaların bu statüsünün gözetilmesini talep etme hakkının saklı olduğu göz ardı edilmemelidir.¹³⁷

D. Meşru Müdafaa Hakkının Doğduğu İddiası

30 Mayıs 1974 tarihinde Türk Donanması desteğiyle Ege Denizi'nde petrol aranmaya başlanması, Türk donanmasının Yunan donanmasına üstünlük kazandığını göstererek; Yunanistan'ın Ege Denizi'nde kaygılarının oluşmasına yol açmıştır. Ardından, Kıbrıs Barış Harekâtı da bu kaygıları pekiştirmiştir. Barış Harekâtı ertesinde, ABD tarafından Türkiye'ye yönelik silah ambargosu uygulanmasının ise, bu kaygıları gidermeye yönelik bir hamle olup olmadığı hususu tartışılabilir nitelikte görünmektedir.¹³⁸

Yunanistan, 1974 Kıbrıs olaylarından bu yana Türkiye'nin Doğu Ege Adaları'nı tehdit ettiğini ve bu sebeple BM Şartı'nın 51. maddesi uyarınca meşru müdafaa hakkına¹³⁹ dayanarak, bu Adaları askerileştirebileceğini ileri sürmektedir. Yunanistan'ın, 1950'lerden bu yana bazı Doğu Ege Adaları'nın gayri askeri statüsünü ihlal etmesine rağmen; bunu 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'na kadar kabul etmemesi ise oldukça düşündürücüdür. Zira Yunanistan'ın 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'nı bahane ederek, gayri askeri statüdeki Adaları askerileştirmesine meşruiyet kazandırmaya çalıştığı ortadadır.¹⁴⁰

¹³⁵ ibid 566, 567.

¹³⁶ ibid.

¹³⁷ UNGA and UNGS, 'Letter dated 17 September 2022 from the Permanent Representative of Türkiye to the United Nations addressed to the Secretary-General' (2022) UN Doc A/77/354-S/2022/703.

¹³⁸ Bilal N Şimşir, *Ege Sorunu Belgeler I* (Türk Tarih Kurumu Basımevi 1976) LV.

¹³⁹ Bu hususta bkz Yoram Dinstein, *War, Aggression and Self-Defence* (5th edn, Cambridge University Press 2011); D W Bowett, *Self-Defense in International Law*, Frederick A Praeger, New York, 1958; Ulaş Karadağ, 'Birleşmiş Milletler Antlaşması'na Göre Meşru Müdafaa Hakkı' (2016) 7 (2) *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 171-186.

¹⁴⁰ Acer (n 80).

Yunanistan Dışişleri Bakanı Nikos Dendias, 18 Şubat 2022 tarihli mülakatında meşru müdafaa hakkı bakımından; Türkiye'nin güçlü bir Ege donanmasına ve Avrupa'nın Yunan Adaları'na bakan en büyük çıkarma filosuna sahip olduğunu, 1995'ten beri açık ve ciddi bir şekilde savaş tehdidinde bulunduğunu ve Türkiye'nin Kıbrıs, Irak ve Suriye'deki askeri operasyonları ve Libya'da askeri kuvvetlerini konuşlandırmasının da kendisine yönelik bir tehdit arz ettiğini belirtmektedir.¹⁴¹

Yunanistan'ın iddia ettiği gibi meşru müdafaa hakkına dayanabilmesi mümkün müdür? Böyle bir iddia bakımından ilk olarak tehdit¹⁴² kavramının tartışılması gerekmektedir. Buradaki tehdit kavramı ile esasen kuvvet kullanma tehdidi kastedilmekte olup, bu husus BM Şartı'nın 2 (4). maddesinde düzenlenmektedir. Ancak Şart'ta kuvvet kullanma tehdidinin tanımına yer verilmemektedir. Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun hazırlamış olduğu İnsanlığın Barış ve Güvenliğine Karşı Suçlara Dair Taslak Maddeler'in 13. maddesinde ise saldırı tehdidi kavramına ilişkin bir düzenlemeye yer verildiği görülmektedir. Buna göre, "*saldırı tehdidi; beyan, iletişim, kuvvet gösterileri veya Bir Devletin Hükümetine, o Devlete karşı ciddi bir saldırı niyetinin bulunduğu inanması için yeterli bir sebep verecek diğer önlemlerden oluşmaktadır.*"¹⁴³ Taslak maddeden saldırı tehdidinin, bir devletin diğer devlete yönelik taleplerinin yerine getirilmemesi durumunda, bu devlete karşı kuvvet kullanma çerçevesinde gerçekleştireceği eylemleri kapsamına aldığı anlaşılmaktadır.¹⁴⁴

Doktrinadaki bir tanıma göre ise kuvvet kullanma tehdidi; "*gerçekleşmesi tehdit edenin iradesine bağlı, bir veya daha fazla devlete karşı gelecekte ve hukuka aykırı bir silahlı kuvvet kullanımına ilişkin açık veya örtülü bir taahhüt*"¹⁴⁵ şeklinde ele alınmaktadır. Bu tanıma göre kuvvet kullanma tehdidinin bazı unsurları olduğu görülmektedir. Buna göre ilk olarak tehdit, tehdit edenin iradesine bağlı olmalıdır. Buna göre tehdit eden, tehdidini gerçekleştirebilir ya da engelleyebilir bir konumda bulunmalıdır. İkinci olarak tehdit, gelecekte ortaya çıkabilecek bir zarara yönelik olmalıdır. Üçüncü olarak tehdit ile öngörülen kuvvet kullanmanın hukuka aykırı olması gerekmektedir. 1945 tarihli BM Şartı'nın 51. maddesi kapsamında meşru müdafaa hakkının kullanılacağına ilişkin bir uyarıda¹⁴⁶ bulunulması, bu bağlamda

141 Hellenic Republic Ministry of Foreign Affairs (n 120); UNGA and UNGS UN Doc A/75/976-S/2021/684 (n 106).

142 Kuvvet kullanma tehdidine ilişkin detaylı bir çalışma için bkz Hamza Yüce Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanma Tehdidi (Master thesis, İstanbul University 2023).

143 Taslak Maddeler, Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun 1996 tarihli 48. Oturumu'nda kabul edilen raporun bir parçası olarak Genel Kurul'a sunulmuştur. ILC Draft articles on the draft Code of Crimes against the Peace and Security of Mankind 1989 (2) YILC 68 art 13.

144 ibid.

145 Marco Roscini, 'Threats of Armed Force and Contemporary International Law' (2007) 54 (2) *Netherlands International Law Review* 235.

146 Tehdit ile uyarı kavramı arasındaki ayrımı devletin niyeti belirlemektedir. Tehditte, daha çok ilgili devletin talebinin yerine getirilmemesi durumunda diğer devleti zarara uğratma niyetinin olması gerekir. Uyarıda ise zarara uğratma ya da cezalandırmaya yönelik bir niyet söz konusu değildir. Romana Sadurska 'Threats of Force' (1988) 82 (2) *The American Journal of International Law* 245.

değerlendirilemez. Son olarak, tehdidin hedef devlete ulaşmış olması aranır.¹⁴⁷

Yunanistan'ın meşru müdafaa hakkına dayanabilmesi için, kuvvet kullanma tehdidinin BM Şartı'nın 51. maddesi bağlamında değerlendirilmesi gerekecektir. Bu hüküm çerçevesinde BM üyelerinden birinin meşru müdafaa hakkının var olabilmesi için; silahlı bir saldırıya hedef olması ve buna verilecek karşılığın gerekli, orantılı ve derhal olması gerekmektedir.¹⁴⁸ Meşru müdafaa hakkına, ancak Güvenlik Konseyi gerekli önlemleri alıncaya kadar başvurulabilir. Bu hakkın, bireysel ya da ortak (kolektif) olarak kullanılabilmesi mümkündür. Meşru müdafaa hakkına başvuran üye devletin, bu çerçevede aldığı önlemleri derhal Güvenlik Konseyi'ne bildirmesi gerekir.¹⁴⁹

Belirtilenler çerçevesinde, Yunanistan'ın ileri sürdüğü “sözde tehdit” iddiasının, kendisine yönelik bir silahlı saldırı olarak kabul edilemeyeceği açıktır. Bilindiği gibi, meşru müdafaa hakkına başvurulabilmesi için mevcut bir silahlı saldırının varlığı aranmaktadır.¹⁵⁰ Bu sebeple, Yunanistan'ın kendisine yönelik sözde tehdit bulunduğu bahisle savunma amaçlı meşru müdafaa hakkına dayanması mümkün gözükmemektedir. Bu hakkın, hak doğmadan önce fiili bir silahlı saldırı gerçekleşmeden böyle bir önleme cevaz vermesi düşünülemez. Benzer şekilde, meşru müdafaa hakkına başvurulması, geçici bir nitelik arz etmekte olup; sürekli olarak Doğu Ege Adaları'nın askerileştirilmesine de imkân vermemektedir.¹⁵¹

III. Güncel Meseleler Işığında Doğu Ege Adaları'nın Askerileştirilmesi Sorunu ve Uluslararası Hukuk Çerçevesinde Türkiye'nin Seçenekleri

Son zamanlarda Yunanistan'ın gayri askeri statüdeki Ege Adaları'nın bu statülerinin ihlaline yönelik eylemlere hız verdiği bilinmektedir. Bu bağlamda, Yunanistan'ın Adaların gayri askeri statüsünü ihlal ederken ileri sürdüğü en önemli tez, Türkiye'nin ulusal güvenlik ve çıkarlarına yönelik tehdidi olduğundan dolayı, meşru müdafaa hakkının doğduğu iddiasıdır.¹⁵² Ancak, belirtmek gerekir ki Türkiye'nin herhangi bir askeri faaliyeti, Doğu Ege Adaları'na ve Yunanistan'a yönelik bir tehdit unsuru teşkil etmemektedir. Aksine, Türkiye bu husustaki uluslararası sözleşmelere uygun olarak haklarını kullanmaktadır.¹⁵³

147 Roscini (n 145) 235-237.

148 *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v United States of America)*, [1986] (Merits) ICJ Rep 14, para 194; *Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons (Advisory Opinion)* 1996 <<https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/95/095-19960708-ADV-01-00-EN.pdf>> accessed 30 October 2022 [226]-[267], para 141; *Oil Platforms (Islamic Republic of Iran v United States of America)* [2003] ICJ Rep 161, para 37, 43, 51, 67, 73, 74, 76, 77.

149 Charter of the United Nations (n 100) Preamble and art 51; Kaya (n 83) 32.

150 Acer (n 80).

151 Pazarıcı (n 46) 66.

152 Fuat Aksu, 'Ege Sorunlarının Geleceği ve Türkiye: AB Üyelik Sürecinde Türkiye'nin Seçenekleri' (2005) 5 *Stratejik Araştırmalar Dergisi* 278.

153 Acer (n 80).

Yunanistan, BM Genel Sekreterliği'ne yönelttiği 6 Eylül 2022 tarihli Mektubu'nda Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın; “*Ey Yunan, tarihe bak, tarihe dön; çok daha fazla ileri gidersen bunun bedeli ağır olur. Yunanistan'a bizim tek cümlemiz var: İzmir'i unutma. Adaları işgal etmeniz falan bizi bağlamaz, vakti saati geldiğinde gereğini yaparız. Hani diyoruz ya, bir gece ansızın gelebiliriz.*”, “*2023 Taarruzuna hazır mıyız?*” şeklindeki ifadelerinin bölgesel güvenlik ve istikrarı tehdit edici olduğunu iddia etmektedir.¹⁵⁴ Öncelikle belirtmek gerekir ki ifadelerin hiçbirinde gelecekte gerçekleştirilecek olan bir silahlı saldırının varlığına yönelik bir durum söz konusu değildir. Aksine, Ege Denizi'nde aidiyeti belli olmayan Adalar bağlamında savunmaya yönelik ifadeler olduğu görülmektedir. Yunanistan'ın işgali altında bulunan bu Adalar bakımından dile getirilen ifadelerde meşru müdafaa hakkına dayanıldığı çok açıktır. Neticede yukarıda da belirtildiği üzere, meşru müdafaa hakkına dayanılarak yapılan hukuka uygun bir söylemin kuvvet kullanma tehdidi kapsamında görülebilmesi mümkün değildir. Benzer şekilde, “*2023 Taarruzuna hazır mıyız?*” ifadesinin de meşru müdafaa hakkı çerçevesinde ele alınması gerekir. Zira 1922 tarihli Büyük Taarruz ve Başkomutanlık Meydan Muharebesi, Türk topraklarının Yunanistan işgalinden kurtarılması, diğer bir deyişle Yunan “*Megali İdeası*”na karşı gerçekleştirilmiştir. Bu sebeple, böyle bir ifadenin de savunma amaçlı olduğuna şüphe olmayıp; bu söylem ile meşru müdafaa hakkına dayanıldığı anlaşılmaktadır.

Buna karşın, Türkiye tarafından kendisine karşı herhangi bir kuvvet kullanma veya tehdidi olmayan Yunanistan'ın; bölgede konuşlandırmak üzere İsrail'den insansız hava aracı temin etmeyi planlaması,¹⁵⁵ Doğu Ege Adaları'nın gayri askeri statüsünü ihlal ederek, Ege Denizi'nde düzenli olarak askeri faaliyetler için belirli alanları kapatması,¹⁵⁶ ABD'den F-35 savaş uçağı satın almayı istemesi,¹⁵⁷ 1969 yılından bu yana ABD'nin Yunanistan'ın Girit Adası'ndaki *Souda* Askeri Üssünde daha fazla asker konuşlandırılmasına imkan sunan 14 Ekim 2021 tarihli Yunanistan ile ABD arasında imzalanan Karşılıklı Savunma İşbirliği Andlaşması'nı akdetmesi,¹⁵⁸ 28 Eylül 2022 tarihli Yunanistan ile Fransa'nın birlikte Türkiye kıyılarına yakın mesafede

154 Yunanistan'ın BM Genel Sekreterliği'ne yönelttiği Mektupta yer verilen ifadeler şu şekildedir: “[Greece] Your occupation of the islands is not our concern. When the time comes, we will do what is necessary. As we say, all of a sudden, we can come overnight.”, “Greece, look at history, go back in time; if you go too far, the price will be heavy. We have one thing to say to Greece: remember İzmir.”, “Are we ready for the attack of 2023?”, UNGA and UNGS ‘Letter dated 6 September 2022 from the Permanent Representative of Greece to the United Nations addressed to the Secretary-General’ (2022) UN Doc A/76/941-S/2022/673.

155 ‘12 Eylül- 20 Ekim 2020 tarihleri arasında Yunanistan'ın gerginliği artırıcı eylemleri (Güncel Versiyon)’ <https://www.mfa.gov.tr/site_media/html/denizcilik/Yunanistan-in-12-Eylul-2020-tarihinden- itibaren-Dogu-Akdeniz-ve-Ege-Denizi-nde-Gerginligi-Artirici-Adimlari.pdf> accessed 13 November 2022.

156 ibid.

157 ‘Yunan Savunma Bakanı, ABD Savunma Bakanı Austin'den F-35 Savaş Uçağı İstedi’ <<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/yunan-savunma-bakani-abd-savunma-bakani-austin-den-f-35-savas-ucagi-istedi/2639750>> accessed 24 February 2023.

158 Andlaşma ile ABD'nin Yunanistan'da bulunan üslerinde daha fazla asker konuşlandırılması mümkün olacaktır. Ayrıca ABD, Yunan askeri üslerine erişim sağlayabilecek ve ABD'nin askeri tatbikat yapacağı bölgeler genişletilecektir. ‘Signing of Protocol of Amendment to the Mutual Defense Cooperation Agreement with Greece’ <<https://www.state.gov/signing-of-protocol-of-amendment-to-the-mutual-defense-cooperation-agreement-with-greece/>> accessed 13 November 2022.

gerçekleştirdiği askeri tatbikat (ARGO 2022)¹⁵⁹ gibi eylemler kuvvet kullanma tehdidi oluşturabilir. Neticede, bu eylemler Türkiye'nin Ege Denizi'nde güvenliğine yönelik gerçekleştirilmekte olup, saldırı hazırlığı amacıyla yapılabilir nitelikte görünmektedir. Bu bağlamda, Yunanistan'a yönelik halihazırda bir silahlı saldırı ya da buna yönelik bir tehdit bulunmadığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, Yunanistan'ın meşru müdafaa hakkına dayanabilmesi de mümkün değildir.

Yunanistan'ın Türkiye'ye karşı son dönemde artan kışkırtıcı eylem ve söylemlerinde dayanak aldığı tezlerin hukuken zayıf olduğu görülmektedir. Zira Lozan Boğazlar Sözleşmesi ile hem Türkiye hem de Yunanistan bakımından seyrüsefer serbestisinin tehlikeye düşmesi ele alınırken; bu durum Montreux Sözleşmesi ile değiştirilmiştir. Sözleşme ile Türkiye'nin ülkesel egemenliğine yönelik sınırlandırma kaldırılmasına karşın; Yunanistan egemenliğine tabi olan Doğu Ege Adaları'na ilişkin belirlenmiş olan gayri askeri statüde bir değişiklik olmamıştır. Bu durum açıkça göstermektedir ki uluslararası toplum, Yunanistan'ın uygulamalarını Türk Boğazları'nda seyrüsefer serbestisini tehdit eder nitelikte görmektedir.¹⁶⁰

Adalar üzerinde askeri üs kurulması, askeri hava araçlarının Adalarda bulundurulması, bu araçların Adalara iniş yapması ya da Adalardan kaldırılması, Adalar üzerinden transit askeri uçuşların gerçekleştirilmesi yasaktır. Bu tür eylemler, gayri askeri statünün ihlali anlamına gelir.¹⁶¹ Bu yasaklamalara karşın; Yunanistan'ın, gayri askeri statünün ihlaline yönelik olarak 1952 yılında askeri havaalanı ve diğer tesisler niteliğindeki ilk faaliyetini, Leros Adası'nda gerçekleştirdiği görülmektedir.¹⁶² Bu tarihte başlayan ihlaller günümüze değin sürmüştü ve Türkiye'nin ihlallere son verilmesine yönelik istemleri karşılıksız kalmıştır. Yunanistan tarafından ihlallere son verilmesi bir yana, adeta ihlallere devam edileceği yönünde eylem ve açıklamalarda bulunmuş ve bulunmaya da devam edilmektedir. Nitekim Yunan Hükümeti sözcüsü Stelios Petsas'ın 26 Eylül 2020 tarihli konuşmasında, askeri kuvvetlerinin Adalardan çekilmesinin Türkiye'nin Ege'de sahip olduğu donanması sebebiyle kabul edilemez olduğunu belirtmesi bu durumu destekler niteliktedir.¹⁶³

Günümüzde, gayri askeri statüde bulunmalarına rağmen İpsara, Semadirek, Limni, Midilli, Sakız, Ahikerya, Sisam, Rodos, Kerpe, İleki, Kelemez, İleryöz, Batnoz, Sömbeki, İstanköy ve Meis Adası'nın bu statüsünün Yunanistan tarafından ihlal edildiği gözlemlenmektedir.¹⁶⁴ Yunanistan yalnızca Eylül- Ekim 2020 tarihleri arasında;

159 Stelyo Berberakis, 'Yunanistan'dan Ege'de Dört Ayrı Tatbikat: Erdoğan ve Miçotakis'in Prag'da Görüşme İhtimali Ortadan Kalktı mı?' (28.09.2022), <https://www.bbc.com/turkce/articles/c72edkw8z79o> accessed 13 November 2022.

160 Akkutay (n 39) 650, 651.

161 ibid 652.

162 Yayıcı (n 41) 132.

163 'Πέτσας σε ΣΚΑΪ: Καμία ελληνική κυβέρνηση δεν συζητά αποστρατικοποίηση των νησιών' <<https://www.skai.gr/petsas-se-skai-kamia-elliniki-kyvernisi-den-syzita-apostratikopoiisi-ton-nision>> accessed 13 November 2022.

164 Yayıcı (n 41) 131.

gayri askeri statüde bulunan Sakız Adası'nda bu statüyü ihlal ederek askeri tatbikatlar düzenleneceğini bir *NAVTEX* ile duyurmuş; Limni Adası'nda atış eğitimleri icra etmiş; Sakız, İstanköy, Rodos ve bu bölgede bulunan diğer adalar dahil olmak üzere gayri askeri statüdeki Adalar etrafında hava tatbikatları ile Meis Adası'nın güneyinde askeri eğitim icra etmiş ve Midilli Adası'nda askeri tatbikatlar gerçekleştirmiştir.¹⁶⁵ Yakın zamanda ihlallerine daha da hız veren Yunanistan tarafından, 25 Eylül 2022 tarihinde Türk Silahlı Kuvvetlerine ait İHA'lar ile ABD tarafından kendisine hibe edilen zırhlı askeri araçların Midilli ve Sisam Adası'na sevk edildiği tespit edilmiştir.¹⁶⁶ Adaların gayri askeri statüsünün inkârı ve sürekli olarak ihlaline yönelik hamlelerin yapılması, hem ilgili andlaşmalar ile öngörülen gayri askeri statünün ihlali hem de açık bir biçimde Türkiye'nin güvenliğine yönelik bir tehdit oluşturmaktadır.¹⁶⁷

Gayri askeri statü kavramı, devletin kara, hava ve deniz ülkesini kapsamına almaktadır. Zaruret hali dışında savaş gemilerinin bu Adaları ziyaret etmesi yasaktır. Bu çerçevede günümüzde sıkça karşılaştığımız diğer devletlerce başta Rodos Adası olmak üzere diğer gayri askeri statüdeki Adaların ziyareti, deniz ülkesinde gayri askeri statünün ihlal edildiği anlamına gelir. Benzer şekilde, Adaların hava sahası üzerinden yapılan NATO tatbikatları ve düzensiz göç ile mücadelede gerçekleştirilen üst uçuşları da bu statünün ihlali anlamına gelecektir.¹⁶⁸

Türkiye'nin konuyu sürekli gündemde tutmakta olduğu görülmektedir. Bu konuda Türkiye, BM'ye son iki yılda, üç mektup göndermiş ve hukuki tezlerini BM nezdinde ayrıntılı olarak kayda geçirmiştir. Bununla birlikte, Yunanistan'ın bu Adaların gayri askeri statüsünü ihlal edici tutumundan vazgeçmediği, aksine yukarıda bahsedildiği üzere her geçen gün bu ihlallere yenisini eklediği görülmektedir. Bu doğrultuda, Türkiye'nin 13 Temmuz 2021 tarihli Mektubu'nda, Lozan Barış Andlaşması'ndan doğan yükümlülükleri yerine getirmeyen Yunanistan'ın pek tabii ki Andlaşmadan doğan haklarını da ileri sürebilmesinin mümkün olmadığı belirtilmiştir.¹⁶⁹ Bu kural, Namibya Danışma Görüşü'nde "*Bu şekilde kurulan uluslararası ilişkiyi düzenleyen temel ilkelerden biri, yükümlülüklerini reddeden veya yerine getirmeyen bir tarafın, ilişkiden elde ettiğini iddia ettiği hakları elinde bulundurduğu kabul edilemeyeceğidir.*"¹⁷⁰ şeklinde açık bir biçimde dile getirilmektedir.

165 12 Eylül- 20 Ekim 2020 tarihleri arasında Yunanistan'ın gerginliği artırıcı eylemleri (Güncel Versiyon)' (n 155).

166 Sarp Özer, 'Yunanistan'dan Adalara Hukuka Aykırı Zırhlı Araç Sevkiyatı', (25.09.2022) <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/yunanistandan-adalara-hukuka-aykiri-zirhli-arac-sevkiyat/2694087> accessed 27 October 2022.

167 Bu hususta yaşanan son gelişmeler ve Türkiye'nin güvenliğine yönelik tehdit oluşturan hususlar bakımından bkz UNGA and UNGS 'Letter dated 13 July 2021 from the Permanent Representative of Turkey to the United Nations addressed to the Secretary-General' (2021) UN Doc A/75/961-S/2021/651; 'UNGA and UNGS UN Doc A/76/379-S/2021/841 (n 131); UNGA and UNGS UN Doc A/77/354-S/2022/703 (n 137).

168 Yayıncı (n 41) 132, 133.

169 UNGA and UNGS UN Doc A/75/961-S/2021/651 (n 167).

170 *Legal Consequences for States of the Continued Presence of South Africa in Namibia (South West Africa) notwithstanding Security Council Resolution 276 (1970)* (Advisory Opinion) 1971 <<https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/53/053-19710621-ADV-01-00-EN.pdf>> accessed 30 October 2022 [16]-[66] para 91.

Ayrıca, son zamanlarda Yunanistan'ın ABD hibesi zırhlı araçları Midilli ve Sisam Adalarına konuşlandırması, sadece Yunanistan'ın değil; dolaylı olarak ABD'nin de Adaların 1923 tarihli Lozan Barış Andlaşması ile tesis edilen gayri askeri statüsünü ihlal ettiği anlamına gelecektir. Lozan Barış Andlaşması'na taraf olmayan ABD'nin de sorumluluktan kurtulabilmesi söz konusu değildir. Her halükârda, bütün ülkeler, taraf olsunlar veya olmasınlar, uluslararası hukuk gereği söz konusu ilgili Andlaşmaların yarattığı gayri askeri statüyü gözetmek ve bu statüye saygı göstermek durumundadır. Bu sebeple ihlalden dolayı hem Yunanistan'ın hem de ABD'nin sorumluluğu¹⁷¹ söz konusu olacaktır. Zira bu ihlal Türkiye tarafından hem Yunanistan hem ABD nezdinde protesto edilmiş, 26 Eylül 2022 tarihinde her iki devlete de Nota verilerek, bu ihlaller kayda geçirilmiştir.

Lozan Barış Andlaşması ile kurulan gayri askeri statünün ihlali, bu Andlaşma ile Yunanistan'a bırakılan Adaların egemenliğini de tartışmalı hale getirecektir. Nitekim Adaların egemenliği gayri askeri statüde kalmaları koşulu ile Yunanistan'a devredilmiştir. Yunanistan'ın Doğu Ege Adaları'nın gayri askeri statüsünü ihlal etmekte ısrar etmesi ve bu tavrını devam ettirmesi karşısında Türkiye, Lozan Barış Andlaşması'nın Yunanistan'ın Adalar üzerindeki egemenliğine ilişkin hükümlerin esaslı ihlali sebebiyle sona erdiğini ileri sürebilir.¹⁷²

1969 tarihli VAHS'nin 60. maddesinde yer alan düzenlemeye göre bir andlaşma hükmünün esaslı ihlali sebebi ile sona erdirilebilmesi için; andlaşmanın sözleşmenin tasvip etmediği şekilde inkâr edilmesi veya andlaşmanın konu ve amacının gerçekleştirilmesi için gerekli olan bir hükmün ihlal edilmesi gerekir.¹⁷³ Bu çerçevede, Lozan Barış Andlaşması'nda Doğu Ege Adaları'nın gayri askeri statüde olmaları şartı ile Yunanistan'a devredildiği görülmektedir. Adaların devrinin esaslı unsuru, “*gayri askeri statüde olmalarıdır*”. Ayrıca, Andlaşma'nın 13. maddesinde “*barışın sürekli olmasını sağlamak amacıyla*”¹⁷⁴ ifadesi ile gayri askeri statü kavramları açıkça birbiriyle ilişkilendirilmiştir. Andlaşma'nın konu ve amacının, barışın temini olduğu hususu göz önünde bulundurulduğunda; gayri askeri statüye ilişkin hükümlerin ihlalinin, Andlaşmanın konu ve amacını ortadan kaldıracağı açıktır. Bu sebeple, Türkiye'nin Lozan Barış Andlaşması'nın gayri askeri statüye ilişkin hükümlerinin esaslı ihlali sebebiyle yaklaşık olarak 18 Doğu Ege Adası'nın egemenliği meselesini tekrar tartışmaya açması mümkündür.¹⁷⁵

171 Uluslararası hukukta bir devletin sorumluluğunun doğabilmesi için; uluslararası yükümlülüğünü ihlal eden bir eylem, bu fiil veya faaliyetin ilgili devlete atfedilebilmesi ve uluslararası hukuka aykırılığı ortadan kaldıran nedenlerden birinin bulunmaması gerekir. Bkz ILC Draft articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts 2001 2 (2) YILC 31 art 2, 20-25.

172 Acer (n 80).

173 Vienna Convention on the Law of Treaties (n 83) art 60 (3); Kaya (n 83) 94.

174 Meray (n 47) 6.

175 Acer (n 80); UNGA and UNGS, UN Doc A/77/354-S/2022/703 (n 137).

Türkiye ve Yunanistan'ın, sorunun çözümünde uluslararası hukuk bağlamında, uyuşmazlıkları barışçıl çözüm yollarına başvurması önem arz etmektedir. Zira Türkiye her fırsatta ihlallerin iyi komşuluk ilişkileri ve iş birliği ruhu içerisinde çözülmesi gerektiğini dile getirerek; uyuşmazlığın barışçıl çözümünde gerekli adımların atılması noktasında, iyi niyetini göstermektedir.

Uyuşmazlığı barışçıl çözüm yolları; diplomatik usuller, yargı usulleri ve siyasi usuller olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Diplomatik usuller; görüşme, dostça girişim, arabuluculuk, uzlaştırma ve soruşturma komisyonlarından oluşmaktadır. Yargı usulleri ise, uluslararası hakemlik (tahkim) ve uluslararası mahkemelerdir. Son olarak, siyasi usul ise bölgesel örgütler ile BM aracılığıyla çözümü kapsamına almaktadır.¹⁷⁶

Bu çerçevede, Yunanistan'ın ilgili sözleşmeleri ihlal etmekteki ısrarcı tutumundan vazgeçmesi hususunda diplomatik usullere başvurulabilir. Özellikle, tarafların uzlaşması koşulu ile ihlallerin tespitine yönelik gerekli araştırma ve soruşturmanın yapılması amacıyla, araştırma ve soruşturma komisyonlarının kurulması önem arz etmektedir. Belirtmek gerekir ki bu komisyonların raporları bağlayıcı değildir. Bununla birlikte, komisyonların ihlallere yönelik olan bilgi ve belgeleri toplamaları ve rapor oluşturması neticesinde, bir çözüme ulaşılamasa dahi bu durum, ihlallerin ispatı bakımından önemli bir adım olarak görülebilecektir.

Diplomatik usuller ile bir sonuç alınamaması durumunda, tarafların karşılıklı olarak anlaşarak uluslararası yargı mekanizmalarına başvurulabilmesi mümkündür. Bu bağlamda akla gelen ilk uluslararası yargı mekanizması elbette ki Uluslararası Adalet Divanı'dır (UAD). Ancak, UAD'nin ihtiyari yargı yetkisinin bulunduğu hususu gözden kaçırılmamalıdır.

Türkiye ve Yunanistan'ın taraf olduğu ve Ege Denizi yahut Ege Adaları'na dair hükümler taşıyan herhangi bir uluslararası andlaşmada, UAD yahut başka bir uluslararası uyuşmazlık çözüm mekanizmasının zorunlu yargı yetkisinin tanındığına ilişkin bir hüküm mevcut değildir. 1923 tarihli Lozan Barış Antlaşması'nın bazı maddelerinde,¹⁷⁷ taraflar arasındaki uyuşmazlıkların kurumsal olarak çözülmesine açık bir şekilde atıfta bulunulduğu görülmektedir. Ancak söz konusu atıflar Ege Adaları'nın gayri askeri statüsüne ilişkin hükümleri kapsamına almamaktadır.

Bununla birlikte, Yunanistan'ın 1994 tarihli UAD'nin yetkisine ilişkin beyanı (*declaration*) bulunmaktadır. Bu beyana göre, "Yunan Hükümeti, ulusal savunma nedenleriyle Yunanistan Cumhuriyeti tarafından gerçekleştirilen savunma amaçlı askeri harekate ilişkin herhangi bir anlaşmazlığı Divan'ın yetkisi dışında

¹⁷⁶ Detaylı bilgi için bkz Yusuf Aksar, *Teoride ve Uygulamada Uluslararası Hukuk II* (Genişletilmiş ve güncellenmiş 6th edn Seçkin 2021) 343-432; Charter of the United Nations (n 100) art 33 (1).

¹⁷⁷ Bkz 1923 tarihli Lozan Barış Antlaşması'nın 3, 44, 47, 60, 65, 78, 108 ve 112. maddeleri, Meray (n 57).

birakır."¹⁷⁸ denilmektedir. Bu sebeple, Yunanistan'ın bu beyanı sebebiyle kendi askerî harekâtına ilişkin olduğunu ileri sürerek, meseleyi Divan'ın yargı yetkisi dışında bırakmaya yönelik bir tutum içerisinde olabileceği unutulmamalıdır. Buna karşın, ilgili andlaşmalar ile öngörülen gayri askerî statünün ihlalinin bu kapsamda değerlendirilmemesi gerekir. Gayri askerî statüdeki Adalar üzerinde, askerî herhangi bir faaliyet gerçekleştirilmesi yasaktır. Adalar üzerinde savunma amaçlı askerî harekât gerçekleştirilmesi düşünülemez. Dolayısıyla, Ege Adaları'nın gayri askerî statüsüne yönelik ihlallerin bu kadar açık olduğu bir durumda, Türkiye'nin Lozan Barış Andlaşması ve Lozan Boğazlar Andlaşması'nda yer alan Doğu Ege Adaları'nın gayri askerî statüsüne ilişkin düzenlemelerin ihlal edildiği gerekçesi ile ve sadece ihlal olup olmadığının belirlenmesine yönelik UAD'ye başvurarak, Yunanistan tarafından gerçekleştirilen ihlalleri tespit ettiren bir karar verilmesini talep etmesi mümkündür.¹⁷⁹ Zira, Doğu Ege Adaları'nın gayri askerî statüsünün ihlaline ilişkin mesele konusu itibarıyla, Ege Denizi'nde uluslararası deniz hukuku bağlamında karşılaşılan karasuları ve kıta sahanlığı meselesinden ayrı olarak incelenebilir bir nitelik arz etmektedir. Bununla birlikte, Yunanistan'ın Ege Denizi'nde çok sayıda adaya sahip olması, ayrıca uluslararası hukuka aykırı olarak Yunan Adaları ile anakarasının bir bütün olarak kabul edildiğini ve tüm bu alanların Yunanistan'ın egemenliğine tabi olduğunu ileri sürmesi ve bir Avrupa Birliği üyesi olarak güçlü ittifak ilişkileri içerisinde olması, UAD tarafından Türkiye aleyhine bir kararın verilmesi hususunda kaygılara yol açmaktadır.¹⁸⁰

Uygulamada, devletlerin UAD kararlarına uydukları gözlemlenmektedir. Zira BM üyesi her devlet tarafı olduğu uyuşmazlıklar bakımından UAD kararına uymayı yükümlenmektedir.¹⁸¹ Bununla birlikte, uyuşmazlık tarafı devletlerin UAD kararına uymadığı, bunun neticesinde BM Şartı'nın 94 (2). maddesinde yer alan mekanizmanın devreye sokulduğuna ilişkin örneklerle rastlamak da mümkündür.¹⁸² UAD'nin Doğu Ege Adaları'nın gayri askerî statüsünün Yunanistan tarafından ihlal edildiğine yönelik bir karar vermesi, buna karşın Yunanistan'ın ihlallerini devam ettirmesi varsayımında; BM Şartı'nın 94 (2). maddesi çerçevesinde Türkiye'nin BM Güvenlik Konseyi'ne

178 UN 'Compulsory Jurisdiction of the International Court of Justice Declaration by Greece' (1994) UN Doc C.N.13.1994. TREATIES-1, <<https://treaties.un.org/doc/Publication/CN/1994/CN.13.1994-Eng.pdf>> accessed 12 November 2022.

179 Statute of the International Court of Justice (1946) <<https://www.icj-cij.org/en/statute>> accessed 29 October 2022, art. 36. 180 Aksu (n 152) 276.

181 Hakkı Hakan Erkiner, 'Birleşmiş Milletler Uluslararası Adalet Divanı Kararlarının Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Aracılığıyla Uygulanması' (2017) 23 (2) *MÜHF-HAD* 95, 99.

182 Bu hususta bkz UNSC, Resolution 819 (1993) UN Doc S/RES/819; UNSC, 'Letter dated 22 January 2002 from the Chargé d'affaires a.i. of the Permanent Mission of Honduras to the United Nations addressed to the President of the Security Council' (2002) UN Doc S/2002/108; bir uyuşmazlığa taraf olan devletin UAD kararına uymayı reddettiği durumlarda, diğer taraf devlet BM Şartı'nın 94. maddesi uyarınca Güvenlik Konseyi'ne başvurabilir. Bu bağlamda, Güvenlik Konseyi gerekli gördüğü takdirde, iki farklı yol izleyebilecektir. Konsey; hükmün yerine getirilmesi hususunda tavsiyelerde bulunabilir ya da alınacak önlemlere ilişkin karar verebilir. Charter of the United Nations (n 100) art 94 (2).

başvurabilmesi de mümkün olacaktır.¹⁸³

Ayrıca, diplomatik yollara ek olarak Türkiye ile Yunanistan'ın gayri askeri statüdeki Ege Adaları'na ilişkin uyuşmazlığı, Güvenlik Konseyi ve Genel Kurul gibi BM'nin asli organlarına taşınmaları da bir seçenek olarak görülebilir. Yukarıda bahsedildiği üzere, BM Şartı'nın 33. maddesi uyarınca süregitmesi uluslararası barış ve güvenliğin korunmasını tehlikeye düşürebilecek nitelikte bir uyuşmazlığa taraf olanların, her şeyden önce uluslararası barışçıl uyuşmazlık mekanizmalarına başvurması gerekir. Bu çerçevede, BM Güvenlik Konseyi, gerekli gördüğü takdirde Türkiye ve Yunanistan'ı aralarındaki uyuşmazlığı bu gibi yollarla çözmeye çağırabilir.¹⁸⁴

BM Şartı'nın 34. maddesi uyarınca ise, BM Güvenlik Konseyi herhangi bir uyuşmazlık veya uluslararası bir anlaşmazlığa yol açabilecek ya da uyuşmazlık doğurabilecek bir durumda, bu uyuşmazlık ya da durumun süregitmesinin uluslararası barış ve güvenliğin korunmasını tehlikeye düşürme eğiliminde olup olmadığını saptamak için soruşturmada bulunabilir.¹⁸⁵ Bu hüküm, Doğu Ege Adaları uyuşmazlıklarının böyle bir noktaya tırmanması durumunda, BM Güvenlik Konseyi'nin kendiliğinden veya tarafların veya herhangi bir üçüncü devletin çağrısı üzerine müdahil olma imkânı olduğu anlamına gelmektedir.

1976 yılında Yunanistan, başarısızlıkla sonuçlanmış olsa da Ege Denizi Kıta Sahaneliği Uyuşmazlığı'nın çözümü için Güvenlik Konseyi'ne çağrıda bulunmuştur. BM Güvenlik Konseyi, 25 Ağustos 1976'da aldığı 395(1976) sayılı Kararı'nda, "*Müzakere sürecinin kolaylaştırılması için Yunanistan ve Türkiye Hükümetlerini bölgedeki mevcut gerilimleri azaltmak için ellerinden gelen her şeyi yapmaya... ..doğrudan müzakereleri sürdürmeye ve bu müzakerelerin karşılıklı olarak kabul edilebilir çözümlerle sonuçlanmasını sağlamak için ellerinden gelen her şeyi yapmaya... Yunanistan ve Türkiye Hükümetlerini, ...mevcut uyuşmazlıkları ile bağlantılı olarak ...uygun yargı yollarının, özellikle Uluslararası Adalet Divanı'nın, yapmaya yetkili oldukları katkıyı dikkate almaya devam etmeleri hususunda azami itidal göstermeleri*"¹⁸⁶ gerektiğini belirtmiştir. Yunanistan'ın Ege Adaları'nı askerileştirmesi hamlesi, iki

183 Konsey'in karar alabilmesi için 15 üyeden 9'unun olumlu oyu ve 5 daimi üyeden birinin de bu kararı veto etmemesi gerekir. Daimi üyelere birinin çekimser kalması, veto yetkisi bağlamında değerlendirilemez. Yusuf Aksar, *Teoride ve Uygulamada Uluslararası Hukuk I* (Genişletilmiş ve Güncellenmiş 6th edn Seçkin 2021) 253; burada bahsi geçen BM Güvenlik Konseyi'nin daimi üyeleri, ABD, Rusya, Çin, Fransa ve Birleşik Krallık'tır (Günümüze değin Güvenlik Konseyi'nde veto yetkisini kullanan devletleri incelediğimizde; Rusya'nın 121 (Rusya Federasyonu 31 Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği 90), ABD'nin 82, Birleşik Krallık'ın 29, Çin'in 17, Fransa'nın 16 kez veto yetkisini kullandığı görülmektedir. Bkz Security Council-Veto List, <https://www.un.org/Depts/dhl/resguide/scact_veto_table_en.htm> accessed 29 October 2022); nitekim, daimi üyelere biri olan ABD 1986 tarihli Nikaragua Kararı'nın kendisine karşı uygulanmasında veto yetkisini kullanarak, bu yönde bir karar alınabilmesini engellemiştir. Bu sebeple, Güvenlik Konseyi'nin Divan kararının icrasına yönelik bir karar alabilmesi belirtilen çoğunluğun sağlanmasına ve daimi üyelere birinin de bunu veto etmemesine bağlı olacaktır. UNSC, 'Provisional Verbatim Record of the Two Thousand Seven Hundred and Eighteenth Meeting' (1986) S/PV 2718, 57.

184 Charter of the United Nations (n 100) art 33.

185 ibid art 34.

186 UNSC, Resolution 395 (1976) UN Doc S/RES/395.

devlet arasında ciddi bir askeri gerilime yol açma potansiyeline de sahiptir. İki devlet arasındaki müzakereler ve diğer barışçıl çözüm girişimleri 50 yılı aşkın süredir başarılı olamamıştır. Dolayısıyla Türkiye, Yunanistan'ın Ege Adaları'nı askerileştirme eylemlerinin, uluslararası barış ve güvenliği tehdit edebileceğine dair argümanlar sunarak, BM Güvenlik Konseyi'nden anlaşmazlığın çözülmesini talep edebilecektir.

BM Güvenlik Konseyi'nin, uluslararası barış ve güvenliğin korunmasıyla ilgili görevleri yerine getirmek üzere günümüze değin pek çok vakada komisyon kurduğu bilinmektedir. Bu komisyonlar ilgili uyuşmazlıklara dair soruşturma, arabuluculuk dahil olmak üzere farklı işlevler yerine getirmiş ve getirmeye de devam etmektedir. Böyle bir komisyonun kurulabileceği de gözden kaçırılmamalıdır. Belirtildiği üzere, Türkiye'nin gerektiğinde gayri askeri statüdeki Ege Adaları uyuşmazlığını BM Genel Kurulu'nun gündemine taşıyabilmesi de mümkündür. Ancak, burada BM Genel Kurulu'nun, Güvenlik Konseyi'nden daha kısıtlı bir yetkiye sahip olduğu ve sadece belli tavsiyelerde bulunabileceği hususu unutulmamalıdır.

Sonuç

Coğrafi konumları dolayısıyla Türkiye kıyılarına çok yakın bir konumda bulunan Yunanistan'ın egemenliğine tabi olan Doğu Ege Adaları'nın, uluslararası anlaşmalar ile belirlenmiş gayri askeri statüsüne tüm devletlerce riayet edilmesi önem arz etmektedir. Zira bu anlaşmalardaki ilgili hükümlere bakıldığında gayri askeri statünün tayin edilmesi noktasındaki en önemli hususun, Türkiye'nin güvenliği olduğu görülmektedir. Buna karşın, Yunanistan'ın 1950'li yıllardan başlayarak bu statüyü ihlal ettiği, ancak bunu kabul etmediği; 1974 tarihli Kıbrıs Barış Harekâtı sonrasında ise bu ihlalleri kabul etmekle birlikte, Barış Harekâtı'na Adaların gayri askeri statüsünün kaldırılması hususunda bir bahane olarak sığındığı bilinmektedir.

Yunanistan, bu tarih sonrasında farklı argümanlar altında Adaların gayri askeri statüsünün sona erdiğini ve meşru müdafaa hakkının doğduğunu ileri sürmektedir. Adaların gayri askeri statüsünün sona erdiğine ilişkin ilk iddiasını, anlaşmanın yapıldığı şartlarda esaslı değişiklik (*rebus sic stantibus*) olduğu noktasında temellendirmektedir. Yunanistan, 1923 tarihli Lozan Barış Andlaşması ile 1947 tarihli Paris Barış Andlaşması'ndan sonra dünya çapında yaşanan gelişmeler, iyi dostluk ilişkilerinin gelişmiş olması ve Türkiye ile Yunanistan'ın birlikte NATO'ya üye olmaları gibi hususların esaslı bir değişiklik arz ettiğini ileri sürmektedir. Buna göre, anlaşmanın yapıldığı şartlarda esaslı değişikliğin olması ise, bu anlaşmalar ile öngörülen gayri askeri statünün kalktığına işaret etmektedir. Belirtmek gerekir ki bu iddialar tamamen asılsızdır. Zira ileri sürülen hususlardan hiçbiri, esaslı bir değişiklik olarak kabul edilemez. Ayrıca, iki devletin NATO'ya üyelikleri hiçbir koşulda saldırıya girişmeyeceklerinin garantisini vermez.

Yunanistan'ın ikinci iddiası, sonraki tarihli andlaşmanın önceki tarihli andlaşmanın yerini aldığıdır. Bu bağlamda, Lozan Boğazlar Sözleşmesi'nin yerini Montreux Boğazlar Sözleşmesi'nin aldığı ileri sürülmektedir. Belirtmek gerekir ki iki andlaşma da günümüzde geçerliliğini sürdürmekte olup; Lozan Boğazlar Sözleşmesi'nin sonraki tarihli andlaşma ile çakışmayan hükümleri yürürlüktedir. Montreux Boğazlar Sözleşmesi ile Türkiye bakımından bir düzenleme getirilmiş olup; Boğazlar Bölgesi'nin gayri askeri statüsü kaldırılmıştır. Yunanistan'a ait Boğazönü Adaları bakımından ise bu statü, Lozan Boğazlar Sözleşmesi gereği devam etmektedir.

Yunanistan'ın bu doğrultudaki son iddiası ise, Türkiye'nin 1947 tarihli Paris Barış Andlaşması'na taraf olmadığı, dolayısıyla Andlaşma çerçevesinde herhangi bir hak ileri süremeyeceğidir (*res inter alios acta*). Yunanistan bu iddiasında, 1947 tarihli Andlaşma ile Doğu Ege Adaları bakımından düzenlenen gayri askeri statünün objektif statü yaratmakta olduğunu gözden kaçırmaktadır. Nitekim objektif statü, *erga omnes* etkiye sahip olup, buna ilişkin hususlar üçüncü devletler tarafından da ileri sürülebilmektedir.

Son olarak Yunanistan'ın meşru müdafaa hakkının bulunduğu iddiasına gelindiğinde ise Yunanistan; Ege Denizi'nde Türk Donanmasının bulunması, 1974 tarihli Kıbrıs Barış Harekâtı, Irak, Suriye ve Libya'da yaşanan olaylar sebebiyle kendisine yönelik “*sözde tehdidin*” var olduğundan bahisle, meşru müdafaa hakkının doğduğunu ileri sürmektedir. Bunlara dayanarak Adaları, askerileştirebileceğini savunmaktadır. Uluslararası hukukta meşru müdafaa hakkına dayanabilmesi için ilk koşul silahlı bir saldırının varlığıdır. Tek başına “*sözde tehdit*” iddiası, bu kapsamda değerlendirilemez. Ayrıca son zamanlarda yaşanan gelişmelere bakıldığında, Yunanistan'ın saldırgan politikası, Türkiye'ye çok yakın konumdaki Adalara ABD'nin de desteği ile silah taşınması, savaş gemileri tarafından bu Adalara yönelik gerçekleştirilen ziyaretler gibi hususlar, esas tehdidin Türkiye'ye yönelik olduğunu gözler önüne sermektedir.

Yunanistan'ın Adaların gayri askeri statüsünü inkâr ve ihlal etmekte ısrarcı tutumu karşısında, Türkiye'nin uluslararası hukuk bağlamında haklarını kullanacağı kabul edilmelidir. Nitekim bu doğrultuda Türkiye, ihlallerin kaldırılmasına yönelik taleplerde bulunmakta ve meselenin uluslararası hukuka riayet edilerek çözülmesini arzulamaktadır. Ayrıca, Yunanistan'ın Lozan Barış Andlaşması ile kendisine bırakılan Adaların gayri askeri statüsünü ihlal etmekteki ısrarlı tutumu, Andlaşma hükmünün esaslı olarak ihlal edildiğini göstermektedir. Bu durum, Yunanistan'ın Lozan Barış Andlaşması ile egemenliğini elde ettiği Adaların egemenliğinin de tekrar tartışmaya açılmasına imkân sunmaktadır.

Belirtmek gerekir ki Yunanistan'ın gayri askeri statüdeki Adaların, bu statüsünü ihlaline yönelik gerçekleştirdiği eylemler dolayısıyla, tarafların uluslararası hukuk çerçevesinde uyumsuzlukları barışçıl çözüm yöntemlerine başvurması uygun bir çözüm olarak görülmektedir. Bu doğrultuda, ilk olarak diplomatik usullere başvurulması,

buna karşın sorunun çözülmemesi durumunda yargı usullerinin devreye sokulması gerekmektedir. Bu çerçevede, UAD'ye yapılacak olan bir başvuru, her ne kadar Divan'ın tarafların ortak rıza olmaksızın bir davaya bakabilmesi mümkün değilse de Türkiye'nin uluslararası hukuk çerçevesinde gerçekleştirilecek olan çözümlere açık olduğunu göstermek bakımından önem arz etmektedir. Böyle bir durumda Yunanistan'ın, 1994 tarihli beyanını ileri sürerek, Divan'ın yargı yetkisini reddetmeye yönelik bir tutum içerisine girmesi olasıdır. Bununla birlikte, Yunanistan'ın esasa ilişkin bir karar verilmesini engellemeye çalışması, uluslararası kamuoyunun tepkilerine yol açabilecektir.

Ayrıca, Türkiye'nin olası bir askeri gerilim durumunda gayri askeri statüdeki Ege Adaları'na ilişkin uyumsuzluğu hem BM Güvenlik Konseyi hem de BM Genel Kurulu gündemine getirmek üzere aktif bir tutum izlemesi de gerekir. Bu mercilerdeki girişimlerini olabildiğince fazla sayıda devleti tamamen haklı olduğu bu hususta kendi söylemine çekmesi, yahut en azından Yunanistan'ın iddialarını desteklememek üzere ikna etmeye yönelik diplomatik çabaların ön plana çıkarılması çok önemlidir. Böylece, Ege Denizi'nde yaşanan bu gerilimde Türkiye'nin uluslararası hukuk bağlamında diğer devletlere haklılığını göstermesi, devletlerin bu meseleye ilişkin gelecekte yaşanacak sorunlar bakımından Türkiye'nin yanında yer almasına katkı sunacaktır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Yazar Katkısı: Çalışma Konsepti/Tasarımı: C.Y., N.S.; Veri Toplama: C.Y., N.S.; Veri Analizi /Yorumlama: C.Y., N.S.; Yazı Taslağı: C.Y., N.S.; İçeriğin Eleştirel İncelemesi: C.Y., N.S.; Son Onay ve Sorumluluk: C.Y., N.S.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support: The authors declared that this study has received no financial support.

Author Contributions: Conception/Design of study: C.Y., N.S.; Data Acquisition: C.Y., N.S.; Data Analysis/Interpretation: C.Y., N.S.; Drafting Manuscript: C.Y., N.S.; Critical Revision of Manuscript: C.Y., N.S.; Final Approval and Accountability: C.Y., N.S.

Bibliyografya/Bibliography

Kitap, Makale ve Tezler

Ak G, 'Tarih, Deniz ve Egemenlik: Ege'nin İsporacları "Menteşe Adaları"nın Dünü ve Bugünü' (2014) XIV (29) *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi* 283-313.

Akkaya D, *Uluslararası Anlaşmalarda Şartların Esaslı Değişimi: Rebus Sic Stantibus İlkesi* (Seçkin 2021).

Akkutay Aİ, 'Askeri Üst Uçuşlar ile Sahil Güvenlik Gemilerinin Faaliyetlerinin Gayri Askeri Statüdeki Ege Adaları Bakımından Değerlendirilmesi' (2018) 134 *TBB Dergisi* 639-672.

Aksar Y, *Teoride ve Uygulamada Uluslararası Hukuk I* (Genişletilmiş ve Güncellenmiş 6th edn Seçkin 2021).

Aksar Y, *Teoride ve Uygulamada Uluslararası Hukuk II* (Genişletilmiş ve güncellenmiş 6th edn Seçkin 2021).

- Aksu F, 'Ege Sorunlarının Geleceği ve Türkiye: AB Üyelik Sürecinde Türkiye'nin Seçenekleri' (2005) 5 *Stratejik Araştırmalar Dergisi* 261-286.
- Başeren SH, *Ege Sorunları*, (2nd edn, Türk Deniz Araştırmaları Vakfı Yayınları 2006).
- Belenli T, 'Türkiye-İtalya-Yunanistan Üçgeninde Rodos ve Oniki Ada (1911-1930)' (2019) 64 *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi* 69-102.
- Bowett DW, *Self-Defense in International Law* (Frederick A Praeger 1958).
- Bölükbaşı D, *Turkey and Greece The Aegean Disputes: A Unique Case in International Law* (Cavendish Publishing Limited, 2004).
- Chillaud M, 'The Concept of Territorial Disarmament' *Territorial Disarmament in Northern Europe* (Stockholm International Peace Research Institute 2006).
- Dinstein Y, *War, Aggression and Self-Defence* (5th edn, Cambridge University Press 2011).
- Ege Denizi ve Ege Adaları* (Harp Akademileri Basım Evi, 1995).
- Erinç S and Yücel T, *Ege Denizi Türkiye ile Komşu Ege Adaları* (Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları 1978).
- Erkiner HH, 'Birleşmiş Milletler Uluslararası Adalet Divanı Kararlarının Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Aracılığıyla Uygulanması' (2017) 23 (2) *MÜHF-HAD* 87-102.
- Garner JW, 'The Doctrine of Rebus Sic Stantibus and the Termination of Treaties' (1927) 21(3) *American Journal of International Law* 509-516.
- Lamb G, 'Demilitarisation: A Review of the Concept and Observations from the Southern African Experience' (1999) 7.
- https://www.researchgate.net/publication/326477484_DEMILITARISATION_A_REVIEW_OF_THE_CONCEPT_AND_OBSERVATIONS_FROM_THE_SOUTHERN_AFRICAN_EXPERIENCE accessed 08 November 2022.
- Karadağ U, 'Birleşmiş Milletler Antlaşması'na Göre Meşru Müdafaa Hakkı' (2016) 7 (2) *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 171-186.
- Kaya İ, Yüksel C and Şimşek GE, *Uluslararası Hukuk Pratik Çalışma Kitabı* (Güncelleştirilmiş ve Genişletilmiş 3rd edn Seçkin 2022).
- Oppenheim LF, *International Law: A Treatise I*, (2nd edn Longmans, Green and Co 2012).
- Pazarıcı H, *Doğu Ege Adalarının Askerden Arındırılmış Statüsü* (AÜSBF ve Basın- Yayın Yüksekokulu Basımevi 1986).
- Pirim CZ, 'Uluslararası Andlaşmalar Hukukunda Değişim, İstikrar ve Değişim Yoluyla İstikrar: Rebus Sic Stantibus' (2022) 51 *TAAD* 47-76.
- Roscini M, 'Threats of Armed Force and Contemporary International Law' (2007) 54 (2) *Netherlands International Law Review* 229-277.
- Sadurska R, 'Threats of Force' (1988) 82 (2) *The American Journal of International Law* 239-268
- Schmitt MN, 'Aegean Angst The Greek-Turkish Disputes' (1996) 49 (3) *Naval War College Review* 42-72.
- Singil N, *Kıta Sahaneliğinin Sınırlandırılmasında Orantılılık İlkesinin Rolü* (Oniki Levha 2020).
- Suraputra DS, 'Doctrine of Rebus Sic Stantibus and Law of International Treaty' (2014) 11(4) *Jurnal Hukum Internasional* 462-482.
- Şimşir BN, *Ege Sorunu Belgeler I* (Türk Tarih Kurumu Basımevi 1976).

- Toluner S, 'Doğu Ege Adalarının Askersizleştirme Rejimi Çerçevesinde Kara, Deniz ve Hava Sahasından Askeri Geçiş ve Faaliyetlere Dair Bir Değerlendirme' (Genişletilmiş 2nd edn Beta 2004) *Milletlerarası Hukuk Açısından Türkiye'nin Bazı Dış Politika Sorunları*.
- Toluner S, 'Objektif Hukuki Durum Yaratan Andlaşmalar Kavramı Gerekli Midir?' (2005) 25 (1-2) *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni* 519-580.
- Toluner S, *Limni Adası'nın Hukuki Statüsü ve Montreux Boğazlar Konvansiyonu* (Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Münasebetler Araştırma ve Uygulama Merkezi 1987).
- Van Dyke JM, 'An Analysis of the Aegean Disputes under International Law' (2005) 36 (1) *Ocean Development & International Law*, 63-117.
- Yaycı C, *Yunanistan Talepleri (Ege Sorunları): Soru ve Cevaplarla* (Türk Tarih Kurumu Yayınları 2020).
- Yazan Y, 'Türk-Yunan Ege Denizi Sorunlarının Avrupa Birliği Komisyonunun ve Parlamentosunun Bakış Açılı Çerçevesinde İncelenmesi' (2012) 2(1) *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 191-218.
- Yüce H, Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanma Tehdidi (Master thesis, İstanbul University 2023).

Uluslararası Yargı Kararları

- Anglo-Iranian Oil Co Case (United Kingdom v Iran)* [1952] ICJ Rep 93.
- Barcelona Traction, Light and Power Company Limited (Belgium v Spain)* [1970] ICJ Rep 3.
- Fisheries Jurisdiction (United Kingdom v Iceland)* [1973] ICJ Rep 3.
- Frontier Dispute (Burkina Faso v Republic of Mali)* [1986] ICJ Rep 554.
- Gabcikovo-Nagymaros Project (Hungary v Slovakia)* [1997] ICJ Rep 7.
- International Status of South-West Africa* (Advisory Opinion) 1950 <<https://www.icj-cij.org/en/case/10>> accessed 27 October 2022 [128]-[219].
- Legal Consequences for States of the Continued Presence of South Africa in Namibia (South West Africa) notwithstanding Security Council Resolution 276 (1970)* (Advisory Opinion) 1971 <<https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/53/053-19710621-ADV-01-00-EN.pdf>> accessed 30 October 2022 [16]-[66].
- Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons* (Advisory Opinion) 1996 <<https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/95/095-19960708-ADV-01-00-EN.pdf>> accessed 30 October 2022 [226]-[267].
- Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v United States of America)*, [1986] (Merits) ICJ Rep 14.
- Oil Platforms (Islamic Republic of Iran v United States of America)* [2003] ICJ Rep 161.
- Reparation for Injuries Suffered in the Service of the United Nations* (Advisory Opinion) 1949 <<https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/4/004-19490411-ADV-01-00-EN.pdf>> accessed 13 November 2022.

Uluslararası Sözleşme ve Belgeler

- Anadolu Sahilleri ile Meis Adası Arasındaki Ada ve Adacıkların ve Bodrum Körfezi Karşısındaki Adanın Ciheti Aidiyeti Hakkında İtalya Hükümetile Aktolunan İtilâfname, RG Tarih 25.01.1933, RG Sayı 2313.
- Boğazlar Rejimi Hakkında Montreux'de 20 Temmuz 1936 Tarihinde İmza Edilen Mukavelename, RG Tarih 05.08.1936, RG Sayı 3374.

- Charter of the United Nations (signed on 26 June 1945, entered into force 24 October 1945), <<https://treaties.un.org/doc/publication/ctc/uncharter.pdf>> accessed 27 October 2022.
- Convention regarding the Régime of Straits (signed on 20 July 1936) 173 (4015) LNTS 213.
- Convention relating to the Non-Fortification and Neutralisation of the Aaland Islands (signed 20 October 1921) IX (255) LNTS 211.
- Convention relating the Régime of Straits (signed on 24 July 1923) XXVIII (702) LNTS 115.
- ILC Draft articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts 2001 2 (2) YILC 31.
- ILC Draft articles on the Draft Code of Crimes against the Peace and Security of Mankind 1989 (2) YILC 68.
- Erim N, 'Sevr Andlaşması' *Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Tarih Metinleri 1* (Türk Tarih Kurumu Basımevi 1953) 525-691, <<https://www.ttk.gov.tr/wp-content/uploads/2016/11/6-Sevr.pdf>> accessed 27 October 2022.
- Kaya İ, 'Viyana Andlaşmalar Hukuku Sözleşmesi' *Uluslararası Hukukta Temel Belgeler* (Gözden geçirilmiş ve genişletilmiş 3rd edn Seçkin 2016) 66-111.
- LN 'Report of the International Committee of Jurists entrusted by the Council of the League of Nations with the task of giving an advisory opinion upon the legal aspects of the Aaland Islands question' (1920) *League of Nations Official Journal* 3.
- Meray SL (trs), *Lozan Barış Konferansı: Tutanaklar, Belgeler II* (Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları 1973).
- Meray SL and Olcay O (trs), *Montrö Boğazlar Konferansı: Tutanaklar, Belgeler* (Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları 2020).
- Status of Spitsbergen (signed 9 February 1920, entered into force 14 August 1925) 18 BTS 269.
- Statute of the International Court of Justice (1946) <<https://www.icj-cij.org/en/statute>> accessed 29 October 2022.
- Traité de Londres (tenu à Londres le 3 Février 1830) <https://www.mfa.gr/docs/diethneis_symvaseis> accessed 27 October 2022.
- Traité de paix de Londres (signé à Londres, le 17/30 mai 1913) <https://www.mfa.gr/docs/1913_london_treaty> accessed 27 October 2022.
- Treaty of Peace (signed on 24 July 1923) XXVIII (701) LNTS 11.
- Treaty of Peace with Italy (signed on 10 February 1947) 49 (747) UNTS 3.
- UN 'Compulsory Jurisdiction of the International Court of Justice Declaration by Greece' (1994) UN Doc C.N.13.1994.TREATIES-1, <<https://treaties.un.org/doc/Publication/CN/1994/CN.13.1994-Eng.pdf>> accessed 12 November 2022.
- UNGA and UNGS 'Letter dated 13 July 2021 from the Permanent Representative of Turkey to the United Nations addressed to the Secretary-General' (2021) UN Doc A/75/961-S/2021/651.
- UNGA and UNGS 'Letter dated 30 September 2021 from the Permanent Representative of Turkey to the United Nations addressed to the Secretary-General' (2021) UN Doc A/76/379-S/2021/841.
- UNGA and UNGS, 'Letter dated 17 September 2022 from the Permanent Representative of Türkiye to the United Nations addressed to the Secretary-General' (2022) UN Doc A/77/354-S/2022/703.
- UNGA and UNGS, 'Letter dated 25 May 2022 from the Permanent Representative of Greece to the United Nations addressed to the Secretary-General' (2022) UN Doc A/76/846-S/2022/432.
- UNGA and UNGS 'Letter dated 6 September 2022 from the Permanent Representative of Greece to the United Nations addressed to the Secretary-General' (2022) UN Doc A/76/941-S/2022/673.

- UNGA and UNGS, 'Letter dated 28 July 2021 from the Permanent Representative of Turkey to the United Nations addressed to the Secretary-General' (2021) UN Doc A/75/976-S/2021/684.
- UNSC, 'Letter dated 22 January 2002 from the Chargé d'affaires a.i. of the Permanent Mission of Honduras to the United Nations addressed to the President of the Security Council' (2002) UN Doc S/2002/108.
- UNSC, 'Provisional Verbatim Record of the Two Thousand Seven Hundred and Eighteenth Meeting' (1986) UN Doc S/PV.2718.
- UNSC, Resolution 395 (1976) UN Doc S/RES/395.
- UNSC, Resolution 819 (1993) UN Doc S/RES/819.
- Vienna Convention on the Law of Treaties (adopted 23 May 1969, entered into force 27 January 1980), 1155 UNTS 331.

Elektronik Kaynaklar

- '12 Eylül - 20 Ekim 2020 tarihleri arasında Yunanistan'ın gerginliği artırıcı eylemleri (Güncel Versiyon)' <https://www.mfa.gov.tr/site_media/html/denizcilik/Yunanistan-in-12-Eylul-2020-tarihinden- itibaren-Dogu-Akdeniz-ve-Ege-Denizi-nde-Gerginligi-Artirici-Adimlari.pdf> accessed 13 November 2022.
- 'Signing of Protocol of Amendment to the Mutual Defense Cooperation Agreement with Greece' <<https://www.state.gov/signing-of-protocol-of-amendment-to-the-mutual-defense-cooperation-agreement-with-greece/>> accessed 13 November 2022.
- 'Yunan Savunma Bakanı, ABD Savunma Bakanı Austin'den F-35 Savaş Uçağı İstedi' <<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/yunan-savunma-bakani-abd-savunma-bakani-austin-den-f-35-savas-ucagi-istedi/2639750>> accessed 24 February 2023.
- 'Πέτσας σε ΣΚΑΪ: Καμία ελληνική κυβέρνηση δεν συζητά αποστρατικοποίηση των νησιών' <<https://www.skai.gr/petsas-se-skai-kamia-elliniki-kyvernisi-den-syzita-apostratikopoiisi-ton-nision>> accessed 13 November 2022.
- Acer Y, 'Doğu Ege Adalarının Silahlandırılması ve Egemenlik Tartışması: Türkiye İçin Yeni Bir Hukuki Yol' (2022) 66 *Kriter*, <<https://kriterdergi.com/dosya-savunma-ve-guvenlik/dogu-ege-adalarinin-silahlandirilmasi-ve-egemenlik-tartismasi-turkiye-icin-yeni-bir-hukuki-yol>> accessed 27 October 2022.
- Berberakis S, 'Yunanistan'dan Ege'de Dört Ayrı Tatbikat: Erdoğan ve Miçotakis'in Prag'da Görüşme İhtimali Ortadan Kalktı mı?' (28.09.2022), <<https://www.bbc.com/turkce/articles/c72edkw8z79o>> accessed 27 October 2022.
- Hellenic Republic Ministry of Foreign Affairs, "Minister of Foreign Affairs Nikos Dendias' Statements Following His Meeting with Minister of Foreign Affairs of the Russian Federation, Sergey Lavrov (18.02.2022) <<https://www.mfa.gr/en/current-affairs/top-story/minister-of-foreign-affairs-nikos-dendias-statements-following-his-meeting-with-minister-of-foreign-affairs-of-the-russian-federation-sergey-lavrov-moscow-18022022.html>> accessed 27 October 2022.
- Özer S, 'Yunanistan'dan Adalara Hukuka Aykırı Zırhlı Araç Sevkiyatı', (25.09.2022) <<https://www.aa.com.tr/tr/gundem/yunanistandan-adalara-hukuka-aykiri-zirhli-arac-sevkiyati/2694087>> accessed 27 October 2022.
- Security Council-Veto List, <https://www.un.org/Depts/dhl/resguide/scact_veto_table_en.htm> accessed 29 October 2022.

